Ratko Perić

ISUSOVI SAKRAMENTI U MOLITVI OČE NAŠ

Tonimir
CRKVA na kamenu

RATKO PERIĆ

ISUSOVI SAKRAMENTI U MOLITVI OČE NAŠ

Nakladnik i tisak:
Nakladnička kuća Tonimir, Varaždinske Toplice
V. Nazora 6, Tel. 042/633-430, Faks 042/633-480
www.tonimir.hr, e-adresa: info@tonimir.hr

Sunakladnik: Crkva na kamenu, N. Š. Zrinjskog 7,
88000 Mostar, e-adresa: cnak@tel.net.ba

Za nakladnika: Stjepan Juranić

Uredio Petar Marija Radelj

Grafičko oblikovanje i prijelom: Populus, obrt za dizajn i
print, vl. Patrik Šavor, Krč 89A, Novi Marof

Prvo izdanje tiskano u listopadu 2023. u 1500 primjeraka
Drugo izdanje tiskano u siječnju 2024. u 500 primjeraka

MSKB: 978-953-383-015-5

Zapis CIP dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001194166.

RATKO PERIĆ

ISUSOVI SAKRAMENTI U MOLITVI OČE NAŠ

Tonimir

CRKVA na Kamenu

Varaždinske Toplice – Mostar, 2024.

Uvod

U vrijeme predavanja nekih teoloških predmeta na sarajevskoj Teologiji (1974.–2004.), među kojima više godina i sakramentologije, i na Teološkom institutu u Mostaru (1994.–2012.), napose u predavanjima mostarskim studentima u katedralnoj dvorani o *Dekalogu* i njegovoj sličnosti s deset ljudskih sustava u tijelu, kao i o Sedam glavnih grijeha (naravnim porivima) i o njihovu kontrastu u Sedam darova Duha Svetoga (nadnaravnih darova), pratila me misao o uzajamnoj povezanosti Sedam svetih sakramenata sa Sedam molbenica Očenaša.[1]

[1] O tom je izišao člančić „Sakramenti u svjetlu Očenaša", u: *Vrelo života* (Sarajevo), 3/1977., str. 221–229; pretisnut u knjizi *Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetom*, Mostar, 1999., str. 23–28. Godine 2017. tematika je proširena i objavljena kao niz u hercegovačkom katoličkom mjesečniku *Crkva na kamenu*: „Isusovi sakramenti u molitvi Očenaša", u broju 1/2017., str. 4–7; „Naslućaj sakramenata u molitvi Očenaša", u broju 2/2017., str. 4–6; „Sveti se Ime tvoje – Ime Trojstva u krštenju", u broju 3/2017., str. 4–6; „Dođi kraljevstvo tvoje – Kraljevstvo Duha", u broju 4/2017., str. 4–7; „Budi volja tvoja – Sveti Red", u broju 5/2017., str. 4–7; „Kruh naš svagdanji – sakrament Euharistije", u broju 6/2017., str. 6–7; „I otpusti nam duge naše – sakrament ispovijedi", u broju

Svaki katolik, od maloga prvopričesnika do najodraslijega člana u župnoj zajednici, zna iz vjeronaučnih priručnika da u Crkvi ima sedam svetih sakramenata. I da nas ti Božji darovi prate od rođenja do smrti, i u zdravlju i u bolesti. Jednako zna da ih je Isus ustanovio, a Crkva ih prikladno raspoloženim vjernicima dijeli radi vječnoga spasenja samih primatelja. *Katekizam Katoličke Crkve* iz 1992., hrvatsko izdanje iz 2016. godine, ima čak stotinu i deset stranica (339–448) ili 455 točaka (1212–1666) posvećenih Isusovim i Crkvinim sakramentima pod raznim vidovima. Isti *Katekizam* govori o Gospodinovoj molitvi Oče naš na 29 stranica (697–725) ili u 107 točaka (2759–2865). Od Isusa nam dolaze i sveti sakramenti i naša svakodnevna molitva Oče naš. A ovdje bismo željeli vidjeti u kojoj se mjeri sveti sakramenti mogu čitati u molitvi Oče naš:

Krštenje – Sveti se Ime tvoje;

Potvrda – Dođi Kraljevstvo tvoje;

Euharistija – Kruh naš svagdanji;

Ispovijed – Otpusti nam duge naše itd.

7/2017., str. 4–6; „I ne uvedi nas u napast – sakrament ženidbe“, u broju 8–9/2017., str. 4–6; „Izbavi nas od zla – sakrament bolesničkog pomazanja“, u broju 10/2017., str. 4–6.

Prije negoli prijeđemo na tu temu promatrajući pojedinačne sakramente u pojedinačnim molbenicama Očenaša, bit će korisno kao uvod iznijeti kratak pregled povijesti sakramentologije.

Onima koji su podrobnije proučavali nauk o sakramentima poznato je da u Svetom Pismu nema nigdje zabilježeno na jednome mjestu da je Isus ustanovio *točno sedam* svetih sakramenata, kao što je, na primjer, izrekao *Osam blaženstava* (*Mt* 5,3–10) na onoj Gori galilejskoj, ili izgovorio sedam molbenica Očenaša (*Mt* 6,9-13) na toj istoj Gori. Možda je upravo to dalo povoda da ni broj sakramenata nije uvijek bio stalan na razini cijele Crkve. Svi se kršćani slažu u tome da je Krist izričito i očito svima ustanovio barem ova dva: krštenje i Euharistiju. Ostalih pet: potvrda, pokora, sveti red, ženidba i bolesničko pomazanje imaju siguran oslonac i temelj u određenim Isusovim riječima i činima. Isusovi učenici, apostoli, i prva Crkva mjerodavno su proglašavali koji se Kristovi spasiteljski čini imaju smatrati svetim znakovima njegove spasotvorne milosti, tj. otajstvima ili sakramentima (= vidljivim znakovima nevidljive milosti). Ali ta i takva vjerska istina nije nam nigdje na jednome mjestu zaključno zapisana ni u

otačko vrijeme, pa čak ni do srednjega vijeka. Tek u XII. i XIII. stoljeću došlo se do posve razgovijetna pojma o sedmerostrukom broju sakramenata. Rasla je dakle naša ljudska i teološka spoznaja s obzirom na same sakramente koji su oduvijek bili ono što jesu.

Broj sakramenata kroz povijest

Nijedan se razborit vjernik ne bi smio smutiti nad činjenicom našega razumskoga razvoja u pogledu nauka o sakramentima ili otajstvima kao ni nad određenim povijesnim mijenama i teološkim mnijenjima. Što se samoga broja sakramenata tiče, samo da spomenemo neka mišljenja istaknutijih otaca ili teologa.

Ni u jednoga svetoga oca ili kršćanskoga pisca nema spomena o sedmerostrukom broju sakramenata u današnjem smislu riječi, iako se vjernici i u poslijeapostolsko i u otačko doba služe svim sakramentima kojima i mi danas.

Na primjer, kršćanski pisac Tertulijan (160.–220.) i sv. Augustin, hiponski biskup (395.–430.) i crkveni naučitelj, navode ih šest, sve osim bolesničkoga pomazanja.

Sv. Ćiril Jeruzalemski (313.–387.) navodi ih samo tri: krštenje, potvrdu i Euharistiju, tj. sakramente inicijacije.

Pseudo-Dionizije Areopagit, V. ili VI. stoljeće, spominje ih, doduše, sedam, ali ove: krštenje, po-

tvrdu, Euharistiju, red, posvećenje oltara, monaške zavjete i sprovod!

Radbert Paskazijski iz XI. stoljeća nabraja ih pet: krštenje, potvrdu, Euharistiju, Sveto Pismo i Utjelovljenje.

Sv. Bernard (1090.–1153.) spominje ih deset, među kojima: pranje nogu i redovničko oblačenje.

Petar Damjanski (1007.–1072.), crkveni naučitelj, pronašao ih je dvanaest: krštenje, potvrdu, bolesničko pomazanje, posvećenje pape, pomazanje kraljeva, posvetu crkve, ispovijed, ustoličenje kanonika, muški redovnički zavjeti, pustinjaštvo, zavjeti časnih sestara, ženidbu.

Iz svega se navedenoga vidi da se nije uvijek i svuda jasno razlikovao sakrament od sakramentala ili blagoslovine, kako mi to danas razlikujemo i nazivamo.

Tek od XII. stoljeća osjetio se silan napredak u definiranju sakramenata. Učitelj Simon 1145. godine prvi je u povijesti nabrojio današnjih sedam sakramenata. Poslije njega Petar Lombard (1100.–1160.) ponavlja taj broj i od tada se tim sakramentima pridaje upravo tehnički naziv „sakrament“.

U službenim crkvenim dokumentima prvi se put navodi svih sedam sakramenata u ispovijesti vjere koju je papa Inocent III. (1208.) naložio krivovjercima valdenzima.[2]

Na Drugom lionskom koncilu (1274.) govori se o sedam sakramenata koje priznaje i Istočna, Pravoslavna Crkva.[3]

Na Firentinskom koncilu (1439.) u dekretu za Armence spominje se prvi put redoslijed sakramenata kako smo ih i sami u djetinjstvu učili na vjeronauku: „U Novom Zavjetu ima sedam sakramenata, i to: krštenje, potvrda, Euharistija, pokora, posljednje pomazanje, red i ženidba“.[4] Iz spisa spomenutih dvaju Koncila razabire se da je i Istočna odijeljena Crkva bez ikakve poteškoće prihvatila sedam sakramenata, jer se i sama služila svima njima (i još nekima, na pr. monaški red).

Na Tridentskom koncilu (1547.) Crkva je definirala da ima točno sedam sakramenata: „Ako tko

---

[2] Usp. Denzinger-Hünermann [DH], *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, preveo Ljudevit Plačko, Đakovo, 2002., br. 793–794.

[3] Usp. DH, 860.

[4] DH, 1310.

kaže da Isus Krist, naš Gospodin, nije ustanovio sakramente Novoga Zavjeta, ili da ih ima više ili manje od sedam, tj. krštenje, potvrda, Euharistija, pokora, posljednje pomazanje, red i ženidba, ili da neki od ovih sedam nije sakrament u pravom i punom smislu, neka je izopćen".[5]

Na Drugom vatikanskom koncilu (1963.) u konstituciji o svetoj liturgiji samo je izraz „posljednje pomazanje" promijenjen u „bolesničko pomazanje", jer ono nije „sakrament samo onih koji se nalaze u krajnjoj životnoj pogibelji. Zasigurno je stoga prikladno vrijeme za njegovo primanje netom vjernik zbog bolesti ili starosti počinje biti u smrtnoj pogibelji".[6] Uostalom nije se ni zvalo „posljednje" zato što bi se davalo i primalo u „posljednjem" trenutku života, nego zato što je smatrano u redu drugih dvaju sakramentnih pomazanja – krštenja i potvrde – posljednje, treće.

Nauk o sakramentima u naše je vrijeme poprimio mnogo šire značenje. Izraz sakrament upotrebljava se, doduše, u stručnom teološkom i tehničkom smislu za spomenutih sedam sakramenata u koji-

[5] DH, 1601.

[6] *Sacrosanctum Concilium, 73.*

ma razlikujemo: *opus operatum* – sam sakrament, milost; *opus operantis* – nakana primatelja i *opus ministri* – djelo djelitelja. Ali pojam se sakramenta proširio daleko iznad ovih sedam čina Crkve.

Sakrament je u prvome redu i izvorno sam *Isus Krist*, utjelovljeni Bog. On je vidljivo očitovanje nevidljivoga Boga Oca. Tko je vidio mene, vidio je i Oca (*Iv* 14,8). Ja i Otac jedno smo (*Iv* 9,30), veli Gospodin. Isus je vidljiv po svome ljudskom tijelu. Ta njegova tjelesnost jest sveta znakovitost (sakramentnost) u našim ljudskim očima.

Budući da je Isus, nakon svoga uzašašća, iščeznuo našemu pogledu, bilo je potrebno radi nas ljudi i radi našega spasenja da ostavi svoj znak svijetu, a to je vidljiva zajednica vjernika, tj. Crkva koja je produženje proslavljenoga Krista na zemlji. Dakle, izvorni sakrament ili pra-sakrament jest Krist Gospodin, a sakrament proslavljenoga Krista jest Crkva, kao vidljiva zajednica nevidljivoga Krista na nebesima. U samoj Crkvi postoje, poput sedam rijeka određeni Kristovi milostonosni čini: u šest sakramenata Krist je nazočan na način svoga spasiteljskoga čina, dara ili milosti, a u Euharistiji je nazočan osobno (zato Euharistiju i pišemo velikim slovom kao osobu Isusa Krista, Sina Božjega).

Naslućaj sakramenata u Isusovoj molitvi Oče naš

Ako su sakramenti znakovi Kristove milosti, znaci koje je sam Gospodin htio i ustanovio radi trajne svoje nazočnosti među nama – a vjerujemo da jesu –, onda nam se čini da bi bilo gotovo nemoguće da ih Isus ne bi jasno naznačio i ustanovio, i to upravo u njihovu sedmerostrukom strujanju. Osobita mogućnost da pokušamo pronaći barem natuknicu i navještaj sedam sakramenata otkriva nam se u molitvi Oče naš koju nas je Gospodin Isus naučio moliti (*Mt* 6,9–13).

Možda nijedna Gospodinova riječ nije toliko puta izgovorena, promišljeno i nepromišljeno, kao molitva Oče naš. Zar nam se više puta ne događa da tu molitvu jednostavno izgovaramo a da uopće o njoj ni ne mislimo.[7] Poznata je stvar da u molitvi Oče naš ima sedam rečenica koje sadržavaju sedam naših stavova prema Ocu nebeskom: sedam prošnji, molbi i zaziva.

[7] Poneki su vjernici uspjeli iznakaziti i neke riječi, tako da se više ne zna ni značenje: „Očinaš“, „dođi u kraljevstvo tvoje,“ „krunaš“ itd.

Razmatrajući pobliže o svakoj pojedinoj rečenici, ne će nam biti nemoguće ustanoviti određenu vezu između tih sedam stavova i sedam svetih sakramenata. Pokušajmo usporediti jedno s drugim i uočit ćemo značajnu sakramentnost samoga Očenaša!

Sveti se Ime tvoje – Ime Trojstva u krštenju

Gospodin Isus u Govoru na Gori poučio nas je kako se molitveno obraćati Bogu (*Mt* 6,9–13). Vi, dakle, molite ovako:

Oče naš koji jesi na nebesima. Bogu se svidjelo u početku stvaranja da izvan sebe, iz motiva svoje nesebične samodarovne ljubavi, stvori nova bića s dušom i tijelom, na svoju sliku i priliku. Mi smo, dakle, svi ljudi Božji stvorovi, Stvoriteljeva stvorenja, prvi ljudi stvoreni izravno od Boga, a mi danas rođeni od svojih roditelja. U svakom slučaju Bog izravno daje dušu: i onda i sada. Čovjek je stavljen u proces razvoja i usavršavanja svojih urođenih duševnih i tjelesnih sposobnosti s pomoću sredstava u samoj prirodi i društvu, i ne bez stalne pomoći samoga Boga koji čovječanstvo i svakoga čovjeka providnosno uzdržava i njime upravlja.

A oni koji se u Kristovoj eri sakramentno krste Kristovim krstom – vodom i Duhom Svetim – postaju više od stvorenja: posinjena djeca Božja i članovi Crkve Kristove. Kao što postoji bitna ra-

zlika između odnosa Sinovstva jedinorođenoga Sina prema Ocu, Sina koji je to po svojoj božanskoj naravi subitan i suvječan Ocu, pravoga Boga od pravoga Boga, i odnosa stvorenosti nas stvorova prema Stvoritelju, tako postoji razlika između onih koji su posinjeni i preporođeni sinovi Očevi i onih koji to nisu. Krštenici, posinci, s pravom svoga Stvoritelja nazivaju Ocem. I sva narav i sva milost dolazi od Boga, Stvoritelja, Oca na nebesima. Ali je bitna razlika u naravi i milosti. Milost je kao druga narav. Isus je opunomoćenik Očeve milosti, koju Duh Božji u nama ražaruje. Otac je bitak, temelj svemu. On je na nebu, tj. izvan našega dohvata očiju i osjetila. I zato nas je Isus poučio moliti da ga najprije zazovemo kao svoga Oca koji je na nebesima kako bismo uspostavili neki odnos s njime.

Mi smo po rođenju priroda, narav. Kao takvi predstavljamo određenu datost koja je usmjerena na vlastito naravno usavršavanje svih sposobnosti u sebi, osobito dviju duševnih moći: intelekta u shvaćanju, pamćenju i razmišljanju i slobodne volje u moralnom djelovanju. I to usavršavanje i dostignuto savršenstvo ostaje u okviru ljudske naravi. Ali time nije ispunjen sav zamišljaj Božji. Kao što može postojati loznica, vinjaga, koja može

imati ploda ali u obliku divljih loznica, a ne pravoga grožđa, tako i mi kao naravni ljudi možemo imati ploda, ali samo onoga naravnoga, nepitomoga roda. Na loznicu treba nakalemiti cjepivo prave loze da bi se ukazali pitomi grožđani plodovi. Slično se i na našu narav po Božjoj providnosnoj odluci treba nakalemiti Božja milost da bismo mogli zasjati u punom svjetlu i donijeti posve pitome posvetne rezultate.

Taj kalem jest sveto krštenje. Dok nas krstitelj polijeva vodom i izgovara riječi: *Ime, ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga,* mi se uključujemo u sferu posvetne milosti, tj. uranjamo u Kristovo otkupiteljsko djelo patnje, smrti i uskrsnuća, u vidljivu zajednicu Crkve i ujedno u nevidljivo zajedništvo Presvetoga Trojstva. Odnosno ta nas milost posvećuje, preporađa, uzdiže na viši duhovni stupanj postojanja i djelovanja.

U teologiji smo učili značenje riječi svet: hebrejski *kadoš*, grčki *hagios*, latinski *sanctus*. Bog je savršeno svet. Izvorno svet znači odvojen, odijeljen, odlučen. Sveta je neka zgrada koja je odvojena u neku svetu svrhu: crkva, hram, kapelica. Svet je neki stol koji je namijenjen samo za žrtvu: oltar, žrtvenik, svetište. Sveta je neka osoba koja je

svojim životom odlučena od svijeta, od svjetovne svrhe, i stavila se u službu Boga, religije: to je na primjer svećenik, tj. svet/jenik, posvećenica, redovnica, đakon, papa.

Kada Boga, Oca nebeskoga, zazivamo i molimo: *Sveti se Ime tvoje*, onda želimo da se njegovo Ime promatra i tretira posve drukčije nego sva druga imena na ovome svijetu. I ime u Bibliji drukčije se shvaća negoli u našoj svakodnevici. Kada se kaže Ime Božje, onda se misli na Bit, Narav, Značaj, Karakter, Osobnost Božju. „Nek se uzdaju u te koji znaju Ime tvoje“ (*Ps* 9,11). Poznato je to Ime Božje pod raznim nazivima: Adonaj, Elohim, Emanuel, Jahve. Ne misli se na takve nazive, nego se želi reći: oni koji znaju ili poznaju Narav Božju, Osobu Božju, Milost i Milosrđe Božje, koji poznaju kakav je Bog u sebi i kakav je Bog prema nama, oni se pravo uzdaju u Ime Božje. Božje se Ime cijeni, časti, poštuje na jedinstven način. Ili onaj drugi redak u Psalmima: „Jedni se hvale kolima bojnim, drugi konjima, mi Imenom Gospodina Boga našega!“ (20,8). I ovdje je isto značenje: nije naglasak na Gospodinu-Jahvi, nego na Imenu Božjem. Dok se jedni hvale i uzdaju u zemaljske, materijalne potpore, u kola i u konje, mi se uzdamo u Ime Božje, u Božju Moć i Pomoć!

Možda se to, s druge strane, može još bolje vidjeti u Drugoj Božjoj zapovijedi: „Ne uzimaj uzalud Imena Gospodina Boga svoga, jer Gospodin ne oprašta onome koji uzalud izgovara Ime njegovo“ (*Izl* 20,7). Mi smo to saželi u Dekalogu ovako: Ne izusti Imena Božjega uzalud! Ne šali se s Imenom Božjim. Bog se ne da izigravati, a još manje „izrugivati“ (*Gal* 6,7).

Mi smo dakle kao ljudi, stvorovi, pozvani častiti i štovati Ime Božje. To štovanje uključuje ponajprije svijest da Bog postoji, mi ne postojimo ili samo kratak dah dišemo, a Bog apsolutno postoji; uključuje naše uvjerenje kakav Bog jest prema svijetu, prema nama, sebedarna ljubav koja iskušava naš odgovor, priznanje, ljubav; uključuje našu trajnu svijest o Božjoj prisutnosti u svijetu i uključuje našu obvezu da ga štujemo, strahopoštujemo onako kako on zaslužuje. Eto to bi značilo da njegovo Ime bude u nama, među nama, sveto, da ima posebno časno mjesto, da mu iskazujemo najveće poštovanje i slavu.

Njegovo se, dakle, ime naziva Svetim, ono se posvećuje u nama. To se posvećenje najsavršenije očituje kada se mi u njegovo Ime, u Ime Presvetoga Trojstva „krstimo“. Hrvatska i uopće slavenska ri-

ječ „krstiti se“ znači „u-kristiti se“, ucijepiti se u Krista, uroniti u njegovo Otajstvo Muke – Smrti – Uskrsnuća. Na grčkom *baptizein* znači uroniti u vodu: kao što su Izraelci prolazili kroz jordansku vodu pred Ivanom Krstiteljem, kao što je Krist prošao kroz grob na novi Život, tako i mi, simbolično i milosno ispod krsne vode izlazimo pod Imenom Božjim, od sada se njegovo Ime očituje svetim u nama.

Mi u sakramentu valjana krštenja postajemo nova stvorenja, u nama je posvetna milost Božja na poseban način zaživjela. Kao što od roditelja primamo određene osobine po kojima sličimo njima, tako nas Bog Otac u krštenju najviše suobličuje slici Krista svoga Sina, utjelovljenoga, kako bismo i mi s ovim produhovljenim tijelom ili otjelovljenom dušom prošli zemaljski put kako ga je Gospodin Isus prošao. A Krist je prošao po križu u smrt, iz smrti u novi život.

Bog ne postaje svetiji time što mi molimo da se njegovo Ime sveti u nama, nego mi postajemo posvećeni, pitomi i omilošćeni po tome što nas on svojim sakramentom krštenja uključuje u svoj božanski voćnjak milosti. Stoga bismo mogli reći ovako: kada je Isus poučio svoje apostole i sve nas

kako ćemo se moliti Ocu na nebesima izgovarajući riječi: *Sveti se Ime tvoje,* tada je dao naslutiti i naznačiti sakrament krštenja, onaj temeljni, po kojem se svojim vlastitim imenom uklapamo u presveto Ime Oca i Sina i Duha Svetoga. To znači da u prvom molitvenom zazivu Očenaša možemo čitati projekt prvoga Kristova sakramenta – krštenja.

Učinak krštenja jest duhovni preporod kojim se oprašta grijeh, naslijeđeni iskonski i počinjeni osobni; opraštaju se smrtni, teški i laki grijesi do tada učinjeni; ukida se i vječna i vremenita kazna za grijehe do krštenja, ulijeva se milost posvetna s trima bogoobličnim krjepostima – vjere, ufanja i ljubavi – te s moralnim krjepostima i s darovima Duha Svetoga. Sve se to daje u korijenu ili u moći, koja se u životu treba razgranati do punine kršćanskoga stabla. Krštenje također daje sakramentnu milost koja uključuje svagdašnje milosne pomoći radi konkretna svjedočenja vjere. Razumije se, oproštenja grijeha nema, ako se krštenik ne kaje. S obzirom na dijete, ono će se kajati kada dođe do uporabe razuma. Drugotni učinak krštenja jest neuništivi karakter ili biljeg koji čovjeka suobličuje Kristu umrlomu i uskrslomu, postaje član njegova Tijela ili Crkve i ima pravo primati ostale sakra-

mente. Taj valjani biljeg ne dopušta da se krštenje ponavlja. Tko je jednom valjano krštenjem opečaćen, zauvijek je kršten i opečaćen!

Isus je, iako nije imao nikakva grijeha, u početku svoga javnoga djelovanja, bio kršten. Potom je i sam krstio druge osobe (*Iv* 3,22). On je, odlazeći s ovoga svijeta, ovlastio svoje apostole, svoju Crkvu, da u Ime Presvetoga Trojstva krsti sve ljude i narode (*Mt* 28,20).

Dođi Kraljevstvo tvoje – Kraljevstvo Duha u potvrdi

U molitvi Oče naš, koju nam je Gospodin Isus odredio moliti, od sedam vjerničkih zaziva drugi je po redu „Dođi kraljevstvo tvoje“. Dospio nam je istovjetan i u Matejevoj (6,10) i u Lukinoj (11,2) evanđeoskoj inačici.

Kažu da hrvatska riječ kralj dolazi od latinskoga imena Carolus, Karlo. Povijesno govoreći, misli se na Carolus-a Magnus-a, Karla Velikoga (747.–814.), franačkoga kralja od 769., i cara od 800. godine. Karlo, Karl, Kral, Kralj. Nije rijedak slučaj da od imena dolazi glagol. Na primjer: od vladati Vladimir. Obilježuje čovjeka koji vlada, kraljuje.

Hrvatski kralj Tomislav zakraljio se 120 godina nakon Karla Velikoga. Kralj Petar Svačić 300 godina. Mi smo imali svoje kraljeve, a onda propuštali prilike i 900 godina bez svoga upravitelja: dali svakomu susjednomu vladaru da caruje nad nama: mađarskomu, austrijskomu, mletačkomu, turskomu, srpskomu...

Od kralja dolazi i riječ kralježnica koja vlada i kraljuje nad cijelim organizmom, a sastoji se od

33 ili 34 pršljena ili kralješka. Ako samo jedan pršljen ne funkcionira, nastupa nevolja, paraliza. A ako radi, onda smo zdravi. A na nama je da pazimo na svaki pršljen u živom organizmu, da kralježnica savršeno vrši svoju ulogu.

Krist je Kralj i Kralježnica cijeloga čovječanstva i kozmosa.

Preneseno na Crkvu, na vjeru, dužni smo paziti na svaki od Sedam svetih sakramenta, na svaku od Deset zapovijedi Božjih, na svaki članak svete vjere – *articuli fidei* = „kolinca vjere“: evo onih najosnovnijih:

1. da Bog postoji;
2. da je Bog stvorio čovjeka;
3. da ga nije samo stvorio, nego ga i uzdržava i njime upravlja;
4. da mu je usadio svoj zakon istine, pravde, ljubavi i sreće;
5. da se taj čovjek svojom slobodom i neposluhom okrenuo protiv Boga i upao u grijeh;
6. da se ne može sam svojom snagom spasiti;
7. da je Bog Otac poslao Sina svoga da iz grijeha izvadi i spasi čovječanstvo;
8. da je to Isus učinio po križu, smrti i uskrsnuću;

9. da su Otac i Sin poslali Duha Svetoga kojega vjernici primaju u sakramentu sv. potvrde u obliku sedam darova;
10. da nam Bog sudi duši odmah nakon smrti, a sudit će i tijelu o Sudnjemu danu.

Nekada su sve zemlje bile kraljevstva ili carstva, a nakon burne i krvave Francuske revolucije 1789. nastaju demokratske vladavine, pa čak i u onim zemljama koje i danas imaju naziv kraljevstva. U Europi danas ima još desetak takvih preostalih monarhija, kraljevstava.

U Crkvi od 1925. postoji u liturgiji svetkovina Krista Kralja. U misnom predslovlju Crkva tumači kakvo je to Isusovo kraljevstvo i navodi sedam temeljnih kvaliteta i obilježja: kraljevstvo istine i života, kraljevstvo svetosti i milosti, kraljevstvo pravde, ljubavi i mira. O svakoj oznaci ponešto:

Kraljevstvo istine. U biblijskom smislu istina je podudaranje našega srca s našim razumom, tj. želje moraju biti usklađene s razumnim mislima. A i razum i srce trebaju se podvrgnuti, u vjeri, Božjim mislima, Providnosti. Mnogi od ljudi može reći: „Ja vas poučavam istinu“. A Isus je rekao: Ja sam Istina! (*Iv* 14,6). On je pun božanske istine (*Iv* 1,14).

Kraljevstvo života. Život je punina radosti pred licem Božjim, blaženstvo koje se zadobiva s desne Božje. Život je na ovome svijetu rast, rad i radost. Ako se sve to odvija u skladu s Božjim zakonom, eto Božjega kraljevstva. Isus je za sebe rekao da je on život (*Iv* 14,6).

Kraljevstvo svetosti. Sv. Pavao veli: „Tako trčite da dobijete“ (*1 Kor* 9,24), tj. da se što bolje shvati Božja ideja o svetosti, da se pomno istražuje Božji plan, što ga je Bog sam izradio i odredio o svakomu pojedinačno i o svima zajedno, da bi nas priveo k sebi, pa da se tomu planu prilagodimo jer će se samo pod tim uvjetom ostvariti naše spasenje i naše posvećenje. To je svetost, bitna karakteristika njegova kraljevstva. Isus se obraća Ocu i naziva ga: „Oče sveti“ (*Iv* 17,11).

Kraljevstvo milosti. Milost je duhovno stanje u kojem nas Bog čini sebi milima i zato nam daje svoje darove. Svaki od tih darova i svi zajedno jesu Božja milost. Pa i kada smo mi nešto „zaradili“, opet smo zaradili jer nam je Bog dao uvjete i snagu da to ostvarimo. Evanđelje za Isusa kaže da je božanski „pun milosti“ (*Iv* 1,14)

Kraljevstvo pravde. To je stanje u kojem svakomu pripada ono što je njegovo. Ocu Očevo, Sinu

Sinovo, Duhu Duhovo, čovjeku čovjekovo itd. U pravdi nema nikakve krivde jer savršeno odgovara čovjekovoj mjeri i procjeni pod svim vidovima. Isus se obraća Ocu nazivajući ga: „Oče pravedni!“ (*Iv* 17,25).

Kraljevstvo ljubavi. To je krjepost po kojoj netko voli drugu osobu bez obzira na uzvrat. Roditelji vole djecu pa i kada su im neposlušna i kada su odana zlu. Božanske osobe ljube ljudsku osobu bez obzira na njezin odgovor. Ali budući da ljudska odgovorna sloboda mora doći na sud, procjenjuje se koliko je stvarno čovjek slobodno i odgovorno uzvratio Bogu na njegovu ljubav. Kraljevstvo je Božje ono gdje Bog ljubi svoja stvorenja i gdje su osobe odgovorno uzvratile Bogu na ljubav. „Bog je ljubav“ (*1 Iv* 4,8).

Kraljevstvo mira. Mir je blago, dobro, sreća. Obiteljski mir, društveni mir, crkveni mir, Božje kraljevstvo mira. Krist je „Mir naš“ (*Ef* 2,14).

I u Bibliji i u tradiciji Boga se naziva kraljem. Kralju moj i Bože moj! Koji živi i kraljuje… Gospodin Isus naziva sama sebe kraljem i prihvaća da ga i drugi tako zovu. On je došao na ovaj svijet da nam objavi da nas čeka kraljevstvo nebesko, da je Bog najmoćniji kralj i na nebu i na zemlji. On

je sve upotrijebio da nam u propovijedima dočara kakvo je to kraljevstvo nebesko koje se u nama počinje razvijati, razmnožavati, spoznajno i afektivno. Isus je kraljevstvo Božje prispodobio živomu zrnu gorušičinu, vinogradu i grozdu, kvascu, biseru i blagu. Kao što vidimo i pratimo da se ono jedva primjetljivo zrnce razvija do te mjere da se, kada uzraste do punine, na njegovim granama mogu gnijezditi ptice nebeske, tako i kraljevstvo Božje, posijano kao zrno u srca i pameti ljudske, postupno raste do svoje punine da jednoga dana ljudi mogu biti građani toga kraljevstva nebeskoga.

Ako se ona mladica sakramenta krštenja primila snagom našega sudjelovanja na posvetnoj milosti Osobâ Presvetoga Trojstva, onda smo pozvani rasti, rascvasti se i donijeti očekivane plodove. Snagu za taj rast daje nam Duh Sveti kojega primamo u sakramentu potvrde ili krizme u obliku sedam njegovih darova: mudrosti i umnosti, znanja i savjeta koji se odnose na spoznajnu stranu našega bića, a jakost, pobožnost i bogobojaznost koji se odnose na osjećajnu stranu. Čvrsto naime vjerujemo da je Božje kraljevstvo – kraljevstvo Duha i njegovih božanskih darova.

Evo kako sv. Toma Akvinski, crkveni naučitelj, tumači sedam darova Duha Svetoga:

Mudrost – osposobljuje da se lako i spremno promatra Boga kao najviši uzrok i po Njemu sudi sve ostalo. Prati krjepost ljubavi. Uspostavlja mir.

Umnost – osposobljuje da se lako i spremno proniče u otajstva vjere radi vječnoga spasenja. Prati krjepost vjere. Prosvjetljuje pamet vjerom po slušanju.

Znanje – osposobljuje da se shvaća uzroke u svijetu i po njima se ispravno ravna u životu. Prati krjepost vjere. Daje sigurnost prosuđivanja.

Savjet – osposobljuje da se lako i spremno prosuđuje i, ako treba, zapovijeda, po Duhu Svetom, što treba činiti konkretno, ovdje i sada. Usavršava krjepost razboritosti. Pokreće na djelovanje.

Jakost – osposobljuje dočekati i odoljeti najvećim poteškoćama, hrabro i izdržljivo ustrajati s pouzdanjem da će se svladati sve poteškoće. Daje postojanost u činjenju dobra i podnošenju zla.

Pobožnost ili bogoljubnost – čini raspoloženim da se lako i spremno iskazuje poklon i slavu Bogu kao Ocu. Usavršava krjepost bogoštovlja i prati krjepost pravednosti.

Strah Božji, bogobojaznost ili strahopoštovanje – olakšava i oprema da se pokazuje duboko i sinovsko poštovanje prema Bogu. Daje strah od odvajanja od

Boga, snagu da Ga se ne vrijeđa i svijest kako je Bog ispunjenje svih želja. Usavršava krjepost ufanja.

Tko se drži **Duha,** taj pokazuje: ljubav, radost, mir, strpljivost, velikodušnost, uslužnost, dobrotu, krotkost, vjernost, blagost, uzdržljivost, čistoću (*Gal* 6,22–23 po Vulgati). A tko se ne drži Duha, taj očituje: bludnost, nečistoću, besramnost, razvratnost, idolopoklonstvo, vračanje, neprijateljstvo, svađu, ljubomoru, srdžbu, spletkarenje, razdor, strančarenje, zavist, ubojstva, pijančevanje i razuzdane zabave (*Gal* 6,19–21 po Vulgati).

Moleći – po Isusovoj uputi – Oca na nebesima da dođe njegovo kraljevstvo u nas, a i mi da jednom dođemo u njegovo kraljevstvo, ništa drugo ne molimo doli to da Duh Božji zagospodari u svima nama, da se ostvari njegova vladavina i kraljevanje. Zazivajući, dakle, Oca da uspostavi kraljevstvo u našim dušama, pozivamo Duha Svetoga da nas *utvrdi* u onome što smo krštenjem primili i *potvrdi* sposobnima za svjedočenje i navještaj njegova nauma u nama krštenicima, a po krštenicima u cijelome svijetu. Stoga prošnju, kako nas je Isus naučio moliti: „Dođi kraljevstvo tvoje“ možemo povezati sa sakramentom potvrde po kojem postajemo svjesni i odrasli članovi kraljevstva Duha u ovom vremenu kušnje. Vjerujemo da je to kraljevstvo u svijetu otpočelo postojati i djelovati na poseban način događajem Pedesetnice ili Silaska Duha

Svetoga. Pedesetnica se zove zato što je Pedeseti dan nakon Uskrsnuća sišao Duh Sveti nad Gospu i apostole i na sav onaj okupljeni svijet na jeruzalemskom trgu. Taj silazak Duha mi danas simboliziramo ili sakramentaliziramo u svetoj potvrdi.

„Primit ćete snagu Duha Svetoga" (*Dj* 1,8). Isus govori o moći i energiji. Duh sve to ima i daje, ali ujedno traži i našu slobodnu i razumnu suradnju. Svima nam je znano što je električna struja? Nevidljiva, a snažna! Ona svakodnevno proizvodi svjetlo, toplinu, ugodnu kućnu atmosferu. Stvara životnu radost u obitelji. Tako Duh Sveti, nevidljiv, neprimjetan, moćan, kroza sve nas energično struji, nama upravlja i ravna, i dušom i tijelom. On daje našemu biću život, našemu mozgu razum, srcu ljubav. Gdje njega ima, tu ima snage i života. Ali Duh je Sveti puno više od snage i energije. On je Osoba. Treća Božanska Osoba. Svjestan sebe i svoga odnosa prema drugim Božanskim Osobama – Ocu i Sinu. I svoga odnosa prema našim ljudskim osobama. Ako imamo u sebi Duha Božjega, onda pravo živimo, svjesno se mičemo i smisleno jesmo. Ako nemamo Duha u sebi, odmah nas nose na groblje kao beživotna, raspadljiva tjelesa. A besmrtne će nam duše k Bogu na ispit i sud da provjeri koliko smo mu se pokoravali, bili poslušni, surađivali s njegovim poticajima i darovima.

Tako primajući sakrament sv. potvrde, molimo da se ostvari kraljevstvo Božje i u nama i oko nas.

Budi volja tvoja – Svećenik vršitelj volje Božje

Svi oni koji su u Ime Presvetoga Trojstva kršteni, a Duhom Svetim potvrđeni, postali su svećenici Novoga Zavjeta: da naviještaju spasiteljsko djelo i po svojoj žrtvi izvršuju Očevu volju. U skladu i po primjeru Kristova života svaki novozavjetni svećenik (kršteni laik, đakon, prezbiter i biskup) jest vršitelj volje Očeve. Na poseban način to čine oni koji su obilježeni sakramentnim pečatom svetoga Reda. Oni se obvezuju na vršenje volje Božje predajući drugima ne samo Kristovo Evanđelje nego i duše svoje (usp. *1 Sol* 2,8). Zato kada molimo – prema Isusovoj želji – da bude volja Očeva, i to onako kako je na nebu, a ne obratno, mi time mislimo na najuzvišeniji način služenja Bogu, a to je svećeništvo, općevjerničko i službeničko. U ovome zazivu čitamo kako je Isus naznačio da želi one koji će kao svećenici Novoga Zavjeta vršiti volju Očevu. Biskupsko i prezbitersko svećeništvo ponajviše se izvršava u Misnoj žrtvi i u oproštenju grijeha. Krist, kao Velesvećenik, to je dvoje izvršio u najvišem stupnju: postao je žrtva na Golgoti i

oprostio svima sve. To bi trebao biti život svećenstva – kao Božjega naroda, a osobito svećenika – zaređenih službenika.

Govorimo o trećem zazivu u molitvi Oče naš i o sakramentu svetoga Reda.

Pojam. Kada čujemo riječ „volja“, možda nam prvo značenje toga pojma padne na pamet: Volja me tako! To je njezina volja! Radi po svojoj volji kada se ne daš razumu! Dakle samovolja, proizvoljnost, tvrdokornost, neovlaštenost, nasilnost. Ako potražimo dublje značenje, nalazimo ove pojmove: slobodno i svjesno htijenje, čvrsta odluka, odlučnost, upornost, ustrajnost, voljna snaga, neodoljiva želja, sve u dobru. U prvom poimanju volja je uzeta negativno, deformirano, voluntarizam, a u drugom značenju posve pozitivno. Riječ voljeti može se zamijeniti riječju ljubiti. Tako volja znači ljubav. To je odmah malo drukčije. Ljubav je kao privlačnija, pozitivna, nije hirovita, ni samovoljna, ni slobodarska.

Kada govorimo o volji Božjoj, uvijek mislimo na Božje htijenje koje je prožeto savršenim božanskim razumom; na ljubav koja je smislena, puna mudrosti i razbora, razborita, a ne hirovita. Preplavljena umnom moći. Tako kada kažemo Ocu nebeskomu: „Budi volja tvoja“, mislimo, vje-

rujemo i molimo: Neka nam se zbude što je tvoja božanski razumna volja odlučila; neka bude ljubav tvoja u našem životu. Prema tomu ili rekli voljeti ili ljubiti, ili volja ili ljubav, uglavnom je jedno te isto. Mi vjerujemo da je Bog ovaj svijet stvorio iz svoje razumne volje, razumne ljubavi; da ovaj svijet uzdržava iz svoje umne volje i da će nas jednom suditi po svojoj umnoj ljubavi i istinskoj pravdi i milosrđu. To znači da u temelju i u svrsi našega života stoji čvrsta Božja odluka, savršeno slobodnovoljna i savršeno razumna volja koja je djelovala u stvaranju i djeluje u upravljanju ovim svijetom i životom svakoga čovjeka. Njegova umna volja jest trajan zakon naš!

Način. Naša kršćanska molitva Bogu Ocu u ovoj trećoj molbenici može biti na različite načine, s različitim glasom i odnosom.

Buntovno. Možemo se moliti Bogu izgovarajući riječi „Budi volja tvoja“ s osjećajem gorčine, ljutine, uvriježenosti i poniženosti. Neki Boga doživljavaju kao onoga koji teškim maljem tuče čovjeka po glavi. Kao neprijatelj kojemu se nemoguće oduprijeti. Priča se kako je Ludwig van Beethoven (1770.–1827.), vrhunski skladatelj, nepraktičan katolik, već od 1801. počeo gubiti sluh, a 1819.

posve ga izgubio u oba uha. Glazbenik, a gluh! Nije se mogao s time pomiriti. Umro je sam samcat. Oni koji su mu prvi našli mrtvo tijelo, vidjeli su da su mu usne uvučene u usta, a šake stisnute kao da ih je podigao u lice Bogu i nebesima.[8] Ljut ko grom! A Bog mu preko križa gluhoće dao vrhunski talent glazbe! Više je izradio simfonija i sonata kao nagluh i gluh nego kao zdrav. Ne vidi talenta, nego samo križ (znao je reći: „Za me je Krist samo Židov na križu!“).

Prepušteno. Možemo Bogu govoriti „Budi volja tvoja“ s nekim prepuštenim tonom, s klonulošću, rezigniranošću: Što mogu kada ništa ne mogu! Pusti neka teku vode niz livade kada strogi i neumoljivi Bog sve vodi i neka bude po Božju, ionako će se samo njegova ispuniti. Uzalud ti je udarati glavom o zidove egzistencije. Uništit ćeš i glavu i egzistenciju, a ne ćeš ispuniti svoje volje. Čovjek mora prihvatiti volju Božju jer ne može ništa drugo, jer mu je samo to preostalo! Gotovo kao neka kruta „sudbina“.

Predano. Možemo se moliti Bogu da se ispuni njegova sveta volja tako da se predamo Ocu s pot-

[8] William Barclay, *The Plain Man looks at the Lord's Prayer,* Glasgow, [9]1977., str. 80.

punim povjerenjem i ljubavlju. Kao kada mališan skače tati oko vrata. Onaj veliki bibličar (William Barclay: 1907.–1978.), koji je u 60. godini svoga života posve izgubio sluh, nije mogao dostatno Bogu nazahvaljivati što ne može više čuti one nesretne huke tramvaja cijelu bogovetnu noć ispod prozora pa se sada, gluh, može posve posvetiti Svetomu Pismu. Križ shvatio kao – milost!

Takav pravi i vjerni kršćanin može biti uvjeren u dvije stvari: *prva*, da Bog upravlja svijetom, čovječanstvom i svakim čovjekom sa svom i savršenom mudrošću. Ne može Bog čovjeka zavesti. Zavodi ga đavao. A Bog ga vodi pravim putom. Bog je vrhunski stručnjak u životu uopće. Što mi se god dogodi, a ja nisam za to kriv, prihvaćam to ponizno iz mudre ruke Božje ne kao udar, nego kao dar. *Drugo*, ne samo mudro, nego i s ljubavlju. Mi ne vjerujemo u ironična i sarkastična Boga, nego u Boga puna ljubavi, mudrosti, providnosti. Je li nam dao u prvom redu roditelje – govorim o istinskim roditeljima, ne ćudoredno izvrnutima – da po njima doživimo Božju ljubav? Definicija Boga našega jest: „Bog je ljubav!“ (*1 Iv* 4,16). A to je sv. Pavao nadahnuto izrazio: „Ta Bog ni svoga Sina ne poštedje, nego ga za sve nas preda! Kako nam onda s njime ne će sve darovati?“ (*Rim* 8,32). Nitko ne može gledati

na križ i sumnjati u Božju ljubav. Kada smo sigurni u Božju ljubav, onda lako izgovaramo riječi „Budi volja tvoja!“ Vraćamo se na usporedbu.

Isus je došao na ovaj svijet izvršiti volju Očevu: „Evo dolazim vršiti volju tvoju“ (*Heb* 10,9); „Jelo je moje vršiti volju onoga koji me posla“ (*Iv* 4,34). Nije potrebno ni spominjati da se pod voljom ne razumijeva neki hir ili prohtjev, nego volja naznačuje voljenje, ljubav. *Volja jest ljubav*. Voljeti znači osjećati ljubav, ljubiti. Svrha Kristova života jest pokazati svijetu volju Očevu, tj. očitovati na koji način Otac voli i vodi svijet. Isus je to pokazao svojim propovijedanjem i svojom žrtvom na Golgoti. Time je pokazao svoje vječno i jedincato *svećeništvo*. On je svećenik po svojoj naravi, vječni svećenik. Jedini Svećenik! Krist je prikazao sebe Ocu svomu želeći se savršeno podvrgnuti njegovoj volji, ljubavi, makar se ona ukazivala u obliku križa. A Otac je dopustio razapinjanje i smrt svoga ljubljenoga Sina da bi ga nagradio vječnim uskrsnućem i proslavom na nebu za svu vječnost. To su tajni i čudesni putovi mudre volje Božje.

Krist je između svojih učenika pozvao Dvanaestoricu u apostolsku službu i predao im misiju koju je primio od Oca (usp. *Iv* 20,21), da bi oni u svi-

jetu djelovali umjesto njega i za njega, tj. za kraljevstvo njegovo i našega Oca. Apostolat Isusovih učenika temelji se na zvanju i izabranju (*Mk* 1,16–20); na Kristovu zovu da se odreknu svega i slijede Njega (*Mt* 4,18–22), kao i na vlasti koju im je podijelio zajedno s poslanjem. Osobito se ističu tri takve ovlasti: uoči svoje muke Isus im je ostavio Euharistiju da je čine njemu „na spomen" (*Lk* 22,19); time ih je „zaredio" ili osposobio za dijeljenje sakramenata; na dan Uskrsa dao im je moć opraštanja grijeha (*Iv* 20,22) u svetoj ispovijedi; a u svome velikom poslanstvenom nalogu pred Uzašašće ovlastio ih je da idu po svijetu čineći sve narode njegovim učenicima, krsteći ih u ime Presvetoga Trojstva (*Mt* 28,19).

Slanjem Duha Svetoga, koji se veličanstveno pokazao na Pedesetnicu u Jeruzalemu, javno je otpočela djelatnost Crkve koju je Krist ustanovio svojim životom, smrću i uskrsnućem.

Budući da je Crkva bogoslužna zajednica, koja Bogu prikazuje žrtvu zahvalnu i hvalbenu, nužno je da u njoj bude kvalificiranih službenika, koji će tu žrtvu prikazivati i njome ravnati. Sveti Red jest sveti znak ili sveti obred Crkve kojim se ređeniku daje duhovna vlast i milost. Ređenje je sam liturgijski obred, a Red jest sama duhovna vlast.

Jedan sakrament, u tri stupnja. U redovitu govoru obično se kaže: svećenički red. A nije ispravno, jer postoje i đakoni, koji nisu svećenici a jesu ređenici. Ispravno je reći: sveti Red, koji se onda dijeli u tri stupnja: đakonat, prezbiterat i episkopat. Ova dva posljednja zovu se jednim imenom svećeništvo, a ono se razlikuje od pojma svećenstvo, koje je skup svećenika u nekoj zajednici. Sva tri navedena stupnja nazivaju se sveti Red i nisu to tri sakramenta, nego jedan sakrament u tri hijerarhijska stupnjevna dijela. Svaki nositelj svetoga Reda ima posebne duhovne ovlasti.

U ovom razmišljanju o sakramentima u svjetlu pojedinih molbenica Očenaša dobro je spomenuti jednu dogmatsku činjenicu: ova tri sakramenta, u kojima se može naći naslućaj prvih triju molbenica upućenih Ocu nebeskomu: da njegovo Ime bude sveto u nama – krštenje; da njegovo dođe Kraljevstvo – potvrda; da bude njegova sveta Volja – sveti Red, imaju poseban karakter ili neizbrisiv pečat. Jednom kršten – zauvijek kršten! Jednom potvrđen – zauvijek potvrđen! Jednom ređen – zauvijek zaređen! Ostali sakramenti, kojima ćemo naći sukladnost u drugim zazivima Očenaša, nemaju toga neizbrisiva biljega (*character indelebilis*). Mogu se primiti više puta: sv. ispovijed, sv.

Pričest, bolesničko pomazanje i ženidba (u slučaju da životni drug umre, moguća je druga ženidba).

Zaključak. Smisao molitve, napose ove treće molbenice Očenaša, jest u tome da se mudra volja Očeva na nas primijeni, a ne promijeni! Da se čovjek s Božjom voljom uskladi, a ne da Boga molbeno nagoni da se ljudskoj buntovnoj volji prilagodi! Za nas nema ništa bolje – od Božje volje! U tome je i smisao svećeništva: i općega po krštenju i službeničkoga po Redu.

Pred nama su druge četiri molbenice Molitve Gospodnje (*Mt* 6,9–13) i isto toliko svetih sakramenata koje ćemo pokušati unutarnje povezivati i o njima razmišljati u odnosu na naše sudioništvu u djelu spasenja.

Kruh naš svagdanji – sakrament Euharistije

U prva smo tri molbena zaziva Očenaša do sada promatrali tri bitne istine ili zbiljnosti u Bogu:

1. **Ime** ili Osobu ili točnije Tri Osobe Trojstvenoga otajstva;

2. **Kraljevstvo** kao beskrajan sadržaj božanskoga života s kvalitetama mudrosti, razbora, znanja ili s milošću i mirom, istinom i pravdom, ljubavlju i svetošću;

3. **Volja** Božja kao apsolutna razumna slobodna volja ili ljubav kojom Bog stvara i spašava druge osobe želeći njihov slobodan odgovor i odgovornu suradnju. Stvorio nas je bez nas, ali nas ne spašava bez nas, riječi su sv. Augustina. Te tri veličanstvene apsolutne vrijednosti u Bogu imaju svoj odsjaj u sakramentima, znakovima koje je Gospodin Isus ustanovio radi našega spasenja:

1. **Krštenje** kojim se Ime Božje posvećuje i proslavljuje u nama krštenicima;

2. **Potvrda** kojom primamo Kraljevstvo s Božjim sadržajem, napose sa sedmerostrukim darom;

3. **Sveti Red** kojim od Crkve izabrani bivaju zaređeni, posvećeni, ovlašćeni da u Božje ime, *in persona Christi*, čine i dijele njegove spasonosne sakramente. Upravo ta tri božanska sadržaja: Ime – Kraljevstvo – Volja odražavaju se u trima sakramentima Krstu – Potvrdi – Redu, kojima je zajedničko to da imaju neuništiv pečat, nerazoriv biljeg: jednom primljeni – zauvijek opečaćeni! Nekako i dolikuje da se govorna molitva koju nam Gospodin predlaže, čak nalaže, usklađuje s njegovom sakramentnom akcijom: riječi s djelom, molitva s događajem, forma s materijom.

Otac je nebeski mudro i s ljubavlju u svojoj neizmjernoj Providnosti stvorio život na zemlji i u životu biološke zakone i mehanizme koje ne ćemo nikada dokučiti ni proučiti, a koji čudesno upravljaju svim oblicima života u zemaljskoj prirodi. To je njegov božanski patent. Što taj Božji izum više poštujemo i držimo se njegove unutarnje i vanjske zakonitosti, to ćemo bolje postići svrhu koju nam je on namijenio darom života. A što se više bude provaljivalo u te tajne života, radoznalo, „znanstveno“ ili strastveno, to ćemo se tragičnije „zabaviti o sebi“.

Kruh svagdanji. Jedan je od tih zakona i proces hranjenja, probavni poredak s drugim ugrađenim

sustavima u tijelu. U nama je naravna i zakonita težnja za hranom i pićem, a Bog priredio hranu i piće izvan nas u bližoj okolici i široj prirodi. Moramo se mučiti i tu hranu pribavljati i pripremati, ugrijavati, soliti, začinjati. I za hranu se non stop brinuti. On nam osigurava kruh naš svagdanji, onaj tjelesno-materijalni, ali traži našu slobodnovoljnu suradnju s darovima koje nam je opet On udijelio. Uzalud je ako imamo hranu na stolu, čak i u ustima, a ne možemo je prožvakati, ni progutati, ni probaviti. A on nam daje te tjelesne sposobnosti i pokrete za funkcioniranje kemijskoga postupka hranjenja.

U njegovoj je ruci „kruh svagdanji". Treba nam taj kruh najprije izmoliti, da ga imamo kao sirovinu ili kao gotovinu, ali i da nam dadne sposobnosti da taj kruh zaradimo, da potražnjom dođemo do posla, do stabilna rada i zarade. Do kruha. Da osiguramo zemaljsku egzistenciju. *Ora et labora* – moli i radi: dva su naša naravna krila bez kojih se ne leti.

Kao što je Bog svakomu živom biću izvan ljudske vrste odredio da se brine za hranu svakodnevnu, koliko za dan treba, pa sutra opet u potragu za hranom, tako je Gospodin odredio i nama ljudima

da svaki dan molimo za svagdanje jelo, za današnji dan, i da časno zaradimo kruh naš svagdanji.

Zato i molimo Oca da nam dadne toga prijeko potrebna, bitna, „nasušna“ [staroslavenski suština = bit, odatle nasuštni ili nasušni], i u tom smislu svagdanje nužna kruha. Treba se hraniti svaki dan. Isus čak dva puta u istom zazivu ističe tu činjenicu te današnjosti: kruh *svagdanji* i *danas*. Ne da u ponedjeljak pripravimo koliko nam treba za cio tjedan, nego: „novi dan – nova nafaka“! Za svaki dan valja pripraviti, ispeći kruh. I s blagoslovom blagovati.

Nesporna je i zanimljiva činjenica da je kruh toliko sveopći pojam i potreba da se ništa s njime ne može izjednačiti. Kruh se prvi stavlja na stol da se blagoslovi. Kruh možeš jesti u svaka doba, ako ga ima. S kruhom možeš jesti i piti i sve druge vrste jela i pila. Kruh pšenični, kruh ražovi i ječmeni. Odmah iza kruha mlijeko, ta biološka bezalkoholna tekućina. Bog je uredio da život djeteta ovisi potpuno o majci: i u majčinoj utrobi i određeno vrijeme nakon što se rodi. Novorođenče može samo mlijeko piti, sisati. Zato majka, koja odmah nakon poroda može dojiti dijete, daje mlijeko djetetu za zdravlje zuba, kostiju, kože, kose, živaca,

mišića, za opstanak u zdravu životu. Sastojci su mlijeka –

minerali: kalcij, kalij, fosfor, magnezij…,

bjelančevine: kazein, laktoglobulin, laktoalbumin, imunoglobulini, enzimi…

masti: mononezasićene i polinezasićene…

vitamini: riboflavin, niacin, cijanokobalamin.

šećeri: laktoza, glukoza, galaktoza.

Neka nas znanstvenici samo zasiplju ovim nerazumljivim grčko-latinskim pojmovima koliko hoće, ali mi znamo da u početku rođena života bez majčina mlijeka nema lijeka, nema zdravlja, nema uopće života. I na tome smo majci beskrajno zahvalni. I kada netko nekomu pogrdi majčino mlijeko, vidiš da ga vrijeđa u živac, u život.

Hostija – Žrtva – Krist. S promatranja ovoga tjelesnoga i materijalnoga kruha nije teško prijeći na razmatranje o Kruhu života, o sakramentu presvete Euharistije, koja se zadobiva iz obična svakodnevna kruha. I tu je ista logika. Postoji težnja za hranom u višem stupnju: duhovna glad za duhovnom hranom. Treba ona naša životna biljka rasti. Ne može bez hrane. Duhovna voćka treba du-

hovnu hranu. A to je sam Bog, Krist Gospodin. Ali tu nije samo logika, nego hoće se i vjera u Euharistiju. Bog je tako čudesno i providnosno uredio da kao što ono dijete ne može bez majčina mlijeka tako i ni mi ne možemo bez preobražene i proslavljene Isusove krvi i tijela.

Isus je to navijestio u Kafarnaumu (*Iv* 6,22–66). On će dati svoje tijelo nama za hranu, a svoju krv nama za piće, sve u službi vječnoga života. Njegova sedamdeset i dva učenika to su shvatila doslovno, i to da će im dati odmah, i čudila su se tomu „tvrdom govoru" kao da ispada da su oni „ljudojedi" i „krvopije", čak odstupiše mnogi od njega i nisu više išli s njime. Isus se čudi njihovu neukusnu komentaru i nevjeri, i odlasku. A učenici! Isus misli na svoje tijelo izmučeno, preminulo, žrtvovano, uskrslo i proslavljeno. Ono je dar – hrana za spasenje svijeta. On ne odstupa od svoje dogme, istine, vječne volje Božje. On to na čudesan i otajstven, sakramentan način anticipira na Posljednjoj večeri: Uzmite i jedite! Uzmite i pijte! (*Mt* 26,26–27).

Ne čini li se očitom veza između četvrte prošnje Očenaša: Kruh naš svagdanji daj nam danas i sakramenta Euharistije!? Molitva i sakrament jesu

bitni sastojci duhovnoga života. Euharistija nije samo gozba, hrana, ona je i žrtva. *Hostia* na latinskom i znači žrtva. Zapravo uz hostiju u rječniku stoji i natuknica *hostis* – neprijatelj, tj. onaj koji je ubio janje – hostiju ili na pr. vojnika, koji je poginuo braneći domovinu, koji je dao život za kralja, koji je postao hostijom – žrtvom. Tako kršćanstvo preuzima taj pojam kada kaže da su Gospa i sv. Josip u Hramu, prikazavši maloga Isusa, dali za *žrtvu – hostiam* dvije grlice i dva golubića (*Lk* 2,24). Pavao Rimljanima: „Zaklinjem vas, braćo, milosrđem Božjim: prikažite svoja tijela za *žrtvu živu, svetu Bogu milu – hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* (12,1). Pavao Efežanima: „hodite u ljubavi kao što je i Krist ljubio vas i sebe predao za nas kao *prinos i žrtvu – oblationem et hostiam* (5,2). Tako je hostija postala sam Krist, njegova žrtva, pa onda i uobličen kruščić, brašance. Brašančevo i znači Tijelovo. Taj kruh nazivamo Hostijom samo kada je posvećen. Hostija je dakle Krist, Kristovo tijelo. Klanjamo se Hostiji, primamo Hostiju. Hostija je dakle najdublji životni čin podložnosti i prihvaćanja Volje Božje. Tako se i za svakodnevnu hranu valja žrtvovati i sve Bogu prikazivati. Postati živa i Bogu ugodna žrtva – *hostia*!

Minimum ili maximum? Ništa čudnije od toga da je u određenim razdobljima povijesti postojao nedostatak svijesti o svakodnevnoj potrebi te duhovne hrane: stoljeća su Crkve prolazila a da ljudi nisu htjeli ili smjeli pristupiti sv. Pričesti, primiti Hostiju, nego tek jednom ili dvaput u godini ili u životu. Pa i danas postoji u *Zakoniku kanonskoga prava* propis koji određuje: Jednom se godišnje ispovjediti i o Uskrsu pričestiti (kan. 920,1–2). To je minimum minimuma. Danas se, Bogu hvala, svaki dan možemo hraniti kruhom božanskim, uz potrebnu ispovijed i kajanje. Ako je Isus poučio svoje slušatelje i sljedbenike da mole za svakodnevni kruh, onda nam je on zaista prijeko potreban, nasuštan, svaki dan. Kako onda možemo štrajkati Pričešću mjesecima ili godinama? Preskačemo li ručak ili večeru, odmah se pojavljuju posljedice. Kakve moraju biti posljedice u duhovnom pogledu ako se ne hranimo božanskim kruhom! Iz dana u dan. Preostaje nam da za taj posvećeni kruh molimo i da taj kruh – Kristovo tijelo, s dostojnom pripravom srca, uzimamo.

Otpusti nam duge naše – sakrament ispovijedi

Kako na nebu, tako i na zemlji. Ima jedan zaziv u Očenašu gdje molimo Oca nebeskoga, kako nas je Gospodin Isus poučio moliti, da se zbude na zemlji onako kako je i na nebu. To je volja Božja, plan i projekt Božje ljubavi s čovjekom, od početna stvaranja do završna spasenja.

Kako na zemlji, tako i na nebu. A ima jedan zaziv u kojem kažemo da će biti na nebu onako kako je i na zemlji, a to je oproštenje naših ljudskih uzajamnih dugova ili grijeha. Upravo o tome govorimo u petom molitvenom zazivu Očenaša, kako je Isus odgovorio na apostolski upit kako i što trebamo moliti: „Otpusti nam duge naše kako i mi otpuštamo dužnicima svojim“ (*Mt* 6,12). Željeli bismo u toj molbenici čitati sadržaj sakramenta sv. ispovijedi koju je Krist Gospodin ustanovio na dan svoga uskrsnuća kada se ukazao svojim učenicima i rekao: „Primite Duha Svetoga. Kojima otpustite grijehe, otpuštaju im se; kojima zadržite, zadržani su im“ (*Iv* 20,22–23). Crkva je od početka preuzela nadzor nad sakramentima i nije dopustila da se

to zlorabi. Ispovijed je obavijena profesionalnom ili ispovjednom tajnom. Svećenik koji ispovijeda raskajanu osobu ne smije nikada, nigdje, nikomu, ništa, ni na koji način govoriti o onome što je čuo u sv. ispovijedi.

Najprije da protumačimo neke pojmove:

Dug jest novac ili usluga koju jedna osoba duguje drugoj osobi prema prethodnu dogovoru. Biti u dugu, vratiti dugove. Dug zao drug. Dug je moralna obveza ili dužnost (dužnost i dolazi od duga!) prema drugomu, prema roditeljima, prema domovini. Vjerovnik ili bankar koji daje i dužnik koji prima i vraća.

Grijeh jest prekršaj zapovijedi, Božje ili crkvene, prijestup vjerskoga propisa. U svakom grijehu dva su vida: krivnja i kazna. Krivnja je osobna odgovornost zbog kriva postupka, zbog vrijeđanja Boga, Božje časti. A kazna je naknada ili ispaštanje zbog nanesene uvrjede ili postupka.

Oprost jest oslobođenje od kazne, i vremenite i vječne.

Oproštenje jest oslobođenje od krivnje, ali ne od vremenite kazne ili pokore, koju treba ispaštati.

Oproštenje jest otpuštenje krivnje grijeha, koje uobičajeno prima u **sv. ispovijedi** raskajani vjernik. Kakvi god bili grijesi, za koje se grješnik kaje, Bog po svome neizmjernom milosrđu daje oproštenje krivnje ili odgovornosti u savjesti, i oslobođenje zaslužene vječne kazne. Ali time ga automatski ne oslobađa vremenite kazne i pokore. To se može primiti u posebnu oprostu.

Ispovijed je sakrament u kojem nam Bog, prema našem raskajanu srcu, po prezbiteru ili biskupu oprašta grijehe za koje se kajemo i tražimo oproštenje. Kako Bog prebogato prašta, a kako čovjek čovjeku prašta malo ili nimalo, nalazimo prikaz u Isusovoj prispodobi o svoti od deset tisuća talenata koje čovjek duguje kralju, u našem slučaju Bogu, i o stodinarki koju čovjek duguje čovjeku (usp. *Mt* 18,23–35). Neki kralj posudio nekomu čovjeku „10.000 talenata“. Znaš li ti kolika je to svota? – Jedan zlatan talent iznosi oko 50 kg zlata. Deset tisuća talenata puta pedeset kilograma jest 500.000 kg zlata. A jedan kilogram zlata jest po prilici 57 tisuća eura. To bi bilo 28 milijardi i 500 milijuna eura, ako je ovaj računar točan. To je sve za državne blagajne, a ne za privatna novčanika. I kada je taj čovjek, dužnik, prema dogovoru, trebao vratiti posuđene talente – tih 28,5 milijardi eura – ispo-

stavilo se da nije imao odakle, da je sve spiskao. I zamolio je kralja da ima strpljivosti, da će on sve vratiti. Odakle? Nevjerojatno. I velikodušan kralj, ne čekajući povratak, sav mu dug oprosti, a dužnika otpusti. Kakvo je tek bogatstvo u kralja, ako se ovako razbacuje milijardama!

Međutim, ovaj nevjerojatni dužnik kojemu je kralj ovako još nevjerojatnije sve oprostio, naišao na jednoga svoga sitnoga dužnika, koji mu je dugovao „sto denara". Znaš li ti kolišno je to? – Denar je dnevna plaća. Dakle malo više od tri mjeseca plaće. Iako je i ovaj sitni dužnik molio svoga vjerovnika, kraljeva milijarderskoga dužnika, da pričeka, da će mu sve vratiti, i razborito je zaključiti da bi mu dužnik i mogao vratiti, ali kraljev dužnik nije imao smilovanja, nego je svoga dinarskoga dužnika bacio u zatvor dok mu nije vratio do posljednje pare i dinara.

E, ubrzo je došlo do obrata i u kralja. Kada je kralj dočuo što je učinio njegov milijarderski dužnik, pozvao ga je na račun, poništio oprostnicu i zatražio da mu sav dug vrati. Odakle? – Svima je vidljivo da se radi ne toliko o novcu ni zlatu, nego o beskrajnim vrijednostima koje se ne mogu unovčiti ni pozlatiti. Na primjer, koliko vrijedi čovjekovo oko i vid? Bi li ti dao 28 milijardi eura da ti se

vrati izgubljeni očinji vid? – Kako ne bih?! I tako jedno oko, tako drugo. Tako uho, grlo, nos i tako redom samo u tjelesnom pogledu, ne računajući vrijednosti duše, razuma, slobode, koje se apsolutno ne mogu promatrati ni kroz kakvu prizmu zemaljskoga blaga, ni talenata, ni eura, ni stodinarki.

Iz Isusove prispodobe proizlaze neki razmjeri i usporedbe. Kralj je Bog, dužnici smo mi. Bog nama dužnicima velikodušno prašta kada ga zamolimo za dar oproštenja. Otpušta nam i krivnju i kaznu. Ali mi ljudi drugim ljudima ne praštamo tako lako ni kada nas zamole za malo oproštenje. E onda Bog odluči da ni on ne prašta onima koji ne praštaju drugima. Ako si na zemlji ostao dužnik oproštenja, bit ćeš i na nebu. Kako možemo željeti i težiti za tim da Bog nama oprosti milijarde grijeha, misaonih, željnih, djelatnih, a mi svojim bližnjima ne možemo oprostiti ni stodinarku grijeha. To je smisao Isusove prispodobe.

Ali ako je to priča i parabola, ovo što ćemo sada reći, nije prispodoba, nego istinit događaj s Kalvarije:

Isus: „Oče, oprosti im, ne znaju što čine!“ (*Lk* 23,34). Moli u Oca oproštenje svima sve! Bog nudi oproštenje ljudima.

Drugi zločinac, onaj nepokajani, okrenuo se k Isusu i pogrđuje ga: „Nisi li ti Krist? Spasi sebe i nas!! (*Lk* 23,39). Taj duguje kralju deset tisuća talenata.

Prvi zločinac, onaj raskajani, prekori ovoga drugoga zločinca: „Zar se ne bojiš Boga ni ti, koji si pod istom osudom? Ali mi po pravdi, jer primamo što smo djelima zaslužili, a on – on ništa opako ne učini“. Ovaj prvi zločinac prašta onu stodinarku svomu kolegi zločincu, i to s bratskom opomenom.

Prvi zločinac prema Isusu: „Isuse, sjeti me se kada dođeš u kraljevstvo svoje“. Ovaj raskajani moli u kralja oproštenje od deset tisuća talenata.

Isus prema **prvom zločincu**, koji je molio oproštenje: „Zaista, tebi kažem: danas ćeš biti sa mnom u raju“ (*Lk* 23,39–43). Oprašta mu sav dug, svu pokoru, sve kazne, vremenite i vječne, sve zatvore, i prima ga u svoj nebeski dvor da zajedno dođu Ocu nebeskomu na večeru!

Isus, pogrđen od drugoga zločinca, šuti… Ne znamo kako je taj zločinac završio.

Nakon Koncila osobito je izbila na površinu istina da je svaki naš grijeh dvostruko usmjeren: izravno vrijeđa Boga i izravno nanosi štetu zajed-

nici. Kako to? – Eto tako da zajednica ima pravo od mene očekivati da budem korektan i karakteran njezin član. Ako to nisam, to se na zajednici mora osjetiti. Zato u pokorničkom činu u početku sv. Mise govorimo: „Ispovijedam se Bogu svemogućemu i vama, braćo…!“ Tražimo oproštenje i od Boga i od svoje braće koja su u Crkvi, u našem okruženju.

Ali kao da ponekada zaboravljamo redoslijed oproštenja. Uvjet Božjega oproštenja jest da mi ljudi prethodno oprostimo jedni drugima, pa onda možemo tražiti oproštenje od Boga. Moleći spomenuti zaziv Očenaša, obično se zaustavimo na prvome dijelu, tj. „Otpusti nam duge naše“, a zamrsimo se u drugome dijelu: „kako i mi otpuštamo dužnicima svojim“. Zar ne bismo koji put trebali moliti po prilici ovako: Otpusti nam duge naše točno onako kako mi ne otpuštamo dužnicima svojim? Znamo kako teško otpuštamo uvrjede i grijehe onima koji su nas ponizili, pogodili i pogrdili. Možda čak smognemo snage da im oprostimo, ali odmah u sebi dodamo: samo nikada ne zaboravljamo! Nije to potpuno oproštenje. Zaboraviti znači potpuno oprostiti! Ni Otac nam ne će otpustiti ni zaboraviti dugove naše ako mi svomu bratu ne oprostimo sve uvrjede. Isus nam je zajamčio da će

nam otpustiti i zaboraviti sve naše grijehe ako ga budemo molili i ako mi ljudi prethodno jedni drugima oprostimo od svega srca.

Krist je nekom drugom zgodom istaknuo potrebu prethodnoga oproštenja u ljudskim međuodnosima: „Ako, dakle, prinosiš dar na žrtvenik pa se ondje sjetiš da tvoj brat ima nešto protiv tebe, ostavi dar ondje pred žrtvenikom; idi i najprije se izmiri s bratom, a onda dođi i prinesi dar“ (*Mt* 5,23–24). Prinijeti dar u ovome kontekstu znači: ispovjediti se, priznati pred Bogom svoje duševno i grješno stanje. Kako možemo ići na ispovijed i tražiti od Boga otpust od deset tisuća talenata, a mi nismo kadri oprostiti dužniku svomu, bratu ili sestri, starinsku stodinarku. To je slično kao kada bi netko uzeo blata u ruku, stisnuo šaku i stavio je pod otvorenu česmu. Ruka se ne će oprati dok se šaka ne otvori. Mi koji put čuvamo pregršt blata protiv brata, a želimo da nam Bog sapere ruku!

Razmišljajući o unutarnjoj povezanosti između molitvenoga zaziva o otpuštenju dugova i o sakramentu pokore ne možemo se oteti dojmu da u molitvi Oče naš ne pročitamo smisao i sažetak onoga što sadrži sakramentna pokora: međusobno ljudsko traženje i davanje oproštenja jest uvjet primanja oproštenja od Boga.

Ne uvedi nas u napast – sakrament ženidbe

Šesti zaziv molitve Oče naš „I ne uvedi nas u napast“ ima od pamtivijeka takav prijevod s latinskoga: *Et ne nos inducas in tentationem*. Ipak je potrebno protumačiti obje riječi: i „ne uvesti“ i „napast“.

Ne uvedi! Na prvi pogled zbunjuje naša molba kojom se obraćamo Bogu Ocu da nas ne uvede u napast. Kao da nas Bog uvodi u napast – Bože me ne pokaraj! – pa ga stoga molimo da toga ne čini. A nije uopće tako. Bog nikada nikoga ne uvodi u napast. Suprotno: on oslobađa od napasti. Na izvornom Isusovu aramejskom, kažu, ovaj je zaziv označavao našu molbu Ocu nebeskomu: Ne pripusti da padnemo u napast! Ili: Učini da ne podlegnemo napasti. Ili: Ne daj da upadnemo u napast. Obrani nas od napasti koja nas napada i u koju sami srljamo. Molimo Boga da nas oslobodi od svake napasti i napasnika. Znači kao da nije najpogođenije izabran prijevod, ali se kao takav ustalio do današnjega dana. I tako molimo.

Kušnja – napast. Latinska riječ *tentatio* /i mi kažemo: tentati, tj. zadirkivati, dosađivati, napastovati/ označuje i nužnu kušnju i odvratnu napast.

– Kušnja jest ispit ili provjera. Na primjer, treba izaći na teorijski i praktični test i položiti vozački ispit. Ne smiješ inače izvesti auto na cestu ako nisi položio i nemaš vozačku dozvolu. Postoji maturalni ispit pred komisijom iz određenih predmeta. Ako ga ne položiš, ne možeš se upisati na fakultet. Tako i diplomski. I državni ispit. Majstorski. Pravosudni. Ispovjednički. Jer, s obzirom na umnu sposobnost: kada nas nitko ne pita, mislimo da znamo; a kada nas netko nešto konkretno upita, vidimo koliko ne znamo. Ili, s obzirom na ponašanje: u dobru je lako dobar biti, na muci se kušaju junaci! Kušnjom ili novicijatom naziva se period prije ulaska u neku redovničku zajednicu s pravima i obvezama. Kušnja je stažiranje. Kušnja je hodanje mladića i djevojke, tj. bolje upoznavanje karaktera i manira druge osobe. Kušnja je dakle posve zakonit postupak u svakoj službi, u svakoj školi, na svakom poslu. Zato se i daje određeno vrijeme eksperimentiranja ili provjeravanja.

Stvoritelj ima potpuno pravo provjeravati slobodu Adamovu (*Post* 2,16–17), stavljajući ga na

kušnju hoće li poslušati i ne uzimati sa zabranjena drveta ili ne će. Bog prokušava Abrahama (*Post* 22,1). Prokušava male i velike proroke, sluge i kraljeve, patrijarhe i svećenike. Bog provjerava cio izraelski narod u pustinji kroz 40 godina!

Tako Duh Sveti Isusa odvodi u pustinju na kušnju (*Mt* 4,1) 40 dana. Slično je i svaki od nas kušan, ali ne preko svojih sila (*1 Kor* 10,13).

– A **napast** jest bezakonički postupak, svojstven napasniku zvanom sotona ili đavao, koji oduvijek čovjeka napastuje da pristane na grijeh, da ga nauči krasti, da ga uvede u laži; da na poslu pronevjeri, da se u braku iznevjeri i počini preljub; da drogom trguje i da druge redom truje i upropašćuje; da popusti požudi tijela, požudi očiju i oholosti života. Cilj je napasnikov čovjeku oduzeti i vremenitu i vječnu sreću. Ubiti ga tjelesno i duševno.

Dok dobri Duh provjerava čovjekovo znanje, sposobnost i vjernost, zli duh, naprotiv, napastuje ili navodi čovjeka na bezakonje i nevjernost.

Isus je od Duha kušan, a od zloduha napastovan na razini svijesti svojih božanskih sposobnosti i čudesnih kvaliteta. Kada je Isus dane i noći proveo u molitvi, propostio, eto mu napasnika na dijalog.

Isus je dao primjer da s napasnikom nema nikakva razgovora, nikakva ulaženja u bilo kakvu raspravu. Napasnik je lažac, u svakoj prigodi lažac, otac laži od početka. S lašcem treba oštro i odlučno. Odbiti ga od svoje duše i od svoje kuće. Njega treba odmah s početka otkloniti i ne pokazati nikakva interesa za njegove upite, za njegov „sjaj" i njegovo „zavođenje". A čini se da napasnik ima najviše raspona djelovanja pa onda i uspjeha upravo na području ženidbe: najprije napastuje mladiće i djevojke da žive spolno raskalašeno; da se jednako upuštaju u naravnu ženidbu i u protunaravnu udružbu muška i muška, ženska i ženska; da se ne žene i ne udaju; ako se žele združiti, da se trajno ne vjenčavaju; ako se i vjenčaju, da mogu činiti preljub; ako su muž i žena, da ne rađaju djece; ako se dijete začne, da ga pobace i tako u nedogled, zlo za gorim.

Ženidba je naravno posebno zajedništvo života i ljubavi između muške i ženske osobe, gdje se ostvaruju posebna svojstva i svrhe takva udruživanja. Različita su svojstva i ciljevi ženidbe: *uzajamno osobno darivanje* vlastito supružnicima; *jedinstvo* u kojem postoje ista sredstva za postizanje iste svrhe, a obuhvaća i spolnu dimenziju, gdje

se tijelo i duša sjedinjuju „tako da nisu više dvoje nego jedno tijelo“ (*Mt* 19,6), i istodobno surađuju s Bogom u rađanju i odgoju novih ljudskih bića. Dvije su bitne značajke ženidbe: *vjernost* najprije Bogu, zatim vlastitoj savjesti, konačno ženidbenomu drugu i vlastitoj djeci; i *nerazrješivost:* jednom valjano vjenčani, ostaju vjerni i vjenčani do smrti jednoga ili drugoga supružnika. Ovakvo se poimanje ženidbe raspoznaje u ljudskome razumu: jedan muž, jedna žena, djeca koja zahtijevaju oba roditelja, s odgojem do punoljetnosti; priznaje se općenito u svim religijama i kulturama svijeta. Ženidbu je odredio Bog Stvoritelj, u početku svijeta, kada „muško i žensko stvori ih“ (*Post* 1,27). Ženidbeno jedinstvo prema izvornom Božjem planu jest nerazrješivo: „Što je Bog združio, čovjek neka ne rastavlja“ (*Mt* 19,6). Zato Crkva priznaje valjanom bračnu vezu između dvoje nekrštenika, sklopljenu prema običajniku kraja i zakoniku države u kojoj žive, i naziva se „naravnom ženidbom“.

Ženidba je sakrament, tj. ima svoje korijene u Bogu Stvoritelju i učinkovit je znak saveza Krista i Crkve (usp. *Ef* 5,32). Krist je ženidbu između krštenika i krštenice uzdigao na razinu sakramenta, a proglasio je sv. Pavao: „Otajstvo je to veliko“ (*Ef* 5,32). Misterij ili sakrament. Kršćanska ženidba

očituje zaručničku ljubav Kristovu prema Crkvi: „Muževi, ljubite svoje žene, kao što je Krist ljubio Crkvu“ (*Ef* 5,25), dajući vlastiti život za nju. Ovo kršćansko značenje ne umanjuje nego potvrđuje i pojačava ljudsku vrijednost ženidbe. Djelitelj sakramenta ženidbe nije svećenik, nego sami vjenčanici, a svećenik je kvalificirani svjedok u ime Crkve, i nazočnost njega kao svjedoka bitna je za valjanost ženidbe u redovitom životu.

Obitelj je naravna zajednica utemeljena na združenju muškarca i žene. Muž i žena, sjedinjeni u ženidbi, tvore zajedno sa svojim potomstvom obitelj. Svatko od njih jest osoba jednaka u dostojanstvu s drugim, iako svatko ima svoje odgovornosti koje služe cjelini. Na *društvenoj* razini obitelj je naravna i nezamjenljiva ustanova; temeljna stanica društva; stup za budućnost čovječanstva; osnovno iskustvo zajedništva i ljudske i društvene odgovornosti; nositeljica povijesnih, društvenih i gospodarskih vrijednosti. Na razini *osobe,* obitelj je ozračje zajedništva života i ljubavi osobe; naravno mjesto prenošenja i produženja života, rasta i zaštite osobe; nositeljica izvornih prava priznatih uopće i na građanskoj razini; posebno, škola ljudskih i kršćanskih krjeposti; zajednica vjere, nade

i ljubavi; mjesto prvoga naviještenja i rasta svjedočanstva kršćanske vjere; „domaća crkva“ (*Rim* 16,5), svetište života i kršćanskoga rasta osobe.

Kontracepcija – protuprirodna. Svaki ženidbeni spolni odnos mora biti, po sebi, otvoren prenošenju života. Stoga je po sebi nepoštena svaka akcija koja, u predviđanju, u izvršenju ili razvoju posljedica naravnoga ženidbenoga odnosa, postavlja kao svrhu ili sredstvo onemogućavanje potomstva. Protuzačeće teško se protivi dobru prenošenja života, ranjava pravu ljubav i niječe vrhovnu ulogu Boga u prenošenju ljudskoga života. Kontracepcija je protuprirodan čin.

Rastava. U slučaju da supružnici ne mogu živjeti zajedno, iz zakonitih razloga, mjesni ordinarij, nakon što je pozvao supružnike na uzajamno praštanje, može dopustiti rastavu od zajedničkoga stanovanja i omogućiti nedužnoj strani primanje sakramenata i kumovanje na krštenju i potvrdi.

Rastavljeni, ponovo oženjeni a crkveno nevjenčani ne mogu pristupati sv. Pričesti jer se to protivi objektivnu stanju rastavljenih supružnika. Ne radi se o diskriminaciji nego o apsolutnoj vjernosti volji Kristovoj u kojoj je utemeljena nerazrješivost kao dar Stvoriteljev.

Ženidba i obitelj ne mogu biti izjednačene drugomu, istospolnom udruživanju**,** jer takav način ne nalazi nikakva temelja ni u Bibliji, ni u zdravu razumu, ni u zdravu društvenu zakonodavstvu.

Društvo i država imaju pravo i dužnost: priznati prava obitelji i poduzeti svaku mjeru prikladnu da promiče ispunjenje zadataka koji joj pripadaju; zajamčiti najšire vršenje obiteljskih prava i obveza, promičući i roditeljske odgovornosti. Država mora, i s odgovarajućim zakonodavstvom, podržati i promicati ženidbu i obitelj, zadržavajući im temeljno, jedincato i isključivo mjesto koje im pripada u društvu ne izjednačujući ih nikakvoj drugoj vrsti združivanja ili suživota.

Zaključak. Zaziv: Ne uvedi nas u napast, ili: ne dopusti da padnemo u napast odnosi se općenito na sve tegobe i kušnje našega života. Nema dvojbe da je jedna od glavnih kušnja u ljudskome životu porođajna muka. Sama činjenica ljudske spolnosti nalazi se gotovo u stalnu neredu i anarhiji. Kroz čovjeka prolaze seksualne srsi, reklo bi se, od pubertetskoga doba do groba. I to često neregulirano, nekontrolirano i protiv volje.

Po sakramentu ženidbe ta se spolna sposobnost kanalizira i ukazuje kao najčudesnija moć: centra-

la svjetlosti i topline u blagoslovljenu potomstvu. Izvan zakonita braka upotreba seksualnih sila dovodi do raznovrsnih i razvratnih situacija i rezultata. I oni koji nisu stupili u brak kao i oni koji su sklopili ženidbu jednako su pozvani da svakodnevno mole: I ne uvedi nas u napast!

Moleći se Ocu da ne dopusti da nas napast svlada, zazivamo ga da se ispravno reguliraju živodajne potencije, redovito po sakramentu ženidbe. Oni koji se odriču ženidbenoga života iz viših motiva, sublimiraju svoje tjelesne moći u izgradnji Božjega kraljevstva, crkvenoga zajedništva i duhovne obitelji.

Izbavi nas od zla – sakrament bolesničkoga pomazanja

U molitvi Oče naš, koju nas je Gospodin poučio moliti da je izgovaramo svaki dan (*Mt* 6,9–13), posljednju ili sedmu molbenicu na latinskom: *Sed libera nos a malo* naši su stari preveli: *Nego izbavi nas od zla*. A zapravo, kažu nam učene knjige, izvorno je: Izbavi nas od Zloga, od Đavla, od Sotone, od uosobljena zla. Nema tu neke bitne razlike. U prvom je slučaju istaknuta posljedica Zloga, samo zlo, a u drugom je pogledu sam Đavao osobni uzročnik čovjekova zla.

Pojmovi

Zlo, zloća, zloba dolazi od staroslavenskoga *zal* a znači hrđav, opak, nevaljao, pakostan. Pa onda od toga obilujemo složenicama: zločest, zloćudan, zlodušan, zloglasan, zlokoban, zlopatnik, zlonamjeran, zlurad, zlostavljač, zlikovac koji kuje zlo, a zlotvor koji čini zlodjelo, dozlogrditi komu nečim itd**.** Sve je to zlo suprotno dobru, dobromu, dobroti, dobročinstvu, dobrotvoru. Zlo može biti fizičko i duševno. Fizičkim zlom nazivamo sva-

ku tjelesnu bolest ili oštećenje i uklanjanje bolesnih ili trulih tjelesnih organa. Fizička šteta, manja ili veća. Duševno je zlo ono koje pogađa duševne sposobnosti, psihu: razum i slobodnu volju. Duševna šteta, koja je teža od tjelesne. Čovjeku godi kada mu je tijelo zdravo, dobro, cjelovito, funkcionalno. A smeta ga kada je hendikepirano i pokvareno. Jednako tako i još više duša kada je zdrava, stvara ugodu; a kada je bolesna i grješna u čovjeku proizvodi neugodu i bol.

Zli ili đavao ili vrag odnosno pali anđeo, demon, nanosi čovjeku štetu, nesreću, zlo. U Svetom Pismu ima više naziva za Zloga kao osobno ime: Asmodej, Beelzebul, Behemot, Belijal – od toga belaj! Lucifer, Satan ili Sotona od toga turcizam Šèjtan. Osobito je Zlomu stalo da čovjek griješi protiv Boga i Božjih zapovijedi. Da čovjeka navodi da ne priznaje da Bog postoji. Đavao – od grčkoga *dia-bolos* – označuje onoga koji se isprječuje na putu, koji „hoće spriječiti“ Božji naum i njegovo „djelo spasenja“ koje je Krist ostvario svojom patnjom, smrću i uskrsnućem. Po Sotoni je ušao grijeh i po grijehu smrt. Moleći se Bogu da budemo izbavljeni od zla, oslobođeni od Zloga, mi ujedno molimo da budemo spašeni od svih zala:

prošlih, sadašnjih i budućih, kojih je on, neprijatelj Božji, tvorac ili poticatelj.

Usporedba molbenice i sakramenta. Ovom redosljedno posljednjom molbom u Očenašu Crkva donosi pred Oca nebeskoga svu bijedu svijeta, i fizičku i moralnu, i tjelesnu i duševnu. A oslobođenjem od zala koja satiru čovječanstvo ona moli dragocjen dar mira i milost postojana iščekivanja Kristova povratka kada će nastati novo nebo i nova zemlja, kada će Bog „otrti svaku suzu – s očiju te smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni boli više neće biti jer – prijašnje uminu“ (*Otk* 21,4).

Svećenik u sv. Misi, odmah nakon molitve Oče naš, tj. nakon riječi: Nego izbavi nas od zla, izgovara ovu sličnu i proširenu molitvu: „Izbavi nas, molimo, Gospodine, od svih zala, daj milostivo mir u naše dane, da s pomoću tvoga milosrđa budemo svagda i slobodni od grijeha i sigurni od sviju nereda, čekajući blaženu nadu: dolazak Spasitelja našega Isusa Krista.“

Razumije se da spomenutim zazivom zaufano tražimo od Boga pomoć da nas izbavi od svakoga zla, tjelesnoga i duhovnoga, vremenitoga i vječnoga, osobnoga i zajedničkoga. On je to moćan i hoćan. Ipak ovdje je najznačajnija pomisao na mo-

gućnost vječnoga otpada i propasti. Dolaze trenutci života, posljednji u vremenskom i zadnji u prostornom pogledu, kada se može pasti u ralje Zloga. Zlo je odjeljenje od Boga, neprisutnost Božja, pakao kao trajno stanje. Te kušnje moraju biti najjače: čovjek se opredjeljuje za jednu od vječnosti: za onu koja je puna s Božjim životom ili za onu koja je prazna s vražjom opstojnošću i osudom.

Bolesničko pomazanje jest okrjepa u tim najtežim čovjekovim momentima života. Crkva maže i pomaže bolesnika da izdrži u tjelesnim i duševnim bolima i tjeskobama. Prihvaćanjem Boga u vjeri po sakramentu bolesničkoga pomazanja briše se mogućnost prazne i proklete vječnosti, a pomalja se vječno svjetlo i blaženi život u Bogu. Stoga možemo u nekom duhovnom smislu otkriti unutarnju povezanost između posljednjega zaziva Isusova Očenaša i Isusova sakramenta „posljednjega“ ili točnije bolesničkoga pomazanja.

Nakon liturgijske reforme, započete na Drugom vatikanskom koncilu, ovaj se sakrament više ne naziva „posljednje pomazanje“. Prije se mislilo na redoslijed: prvo je pomazanje krštenje, drugo potvrda/krizma, treće ili posljednje u tom redu jest bolesničko pomazanje, *unctio extrema*. A sada, da se

ne bi shvatilo kako je to pomazanje posljednje, tj. neposredno prije same smrti, nazvano je bolesničko pomazanje, jer se može dijeliti i više puta bolesnicima. To je prvo, a drugo, u katekizamskom učenju bolesničko je pomazanje peto po redu, a na šestom je mjestu sakrament sv. Reda u kojem se podjeljuje sveto pomazanje pripravnicima za prezbitere po rukama, a za biskupe po glavi. Još i treći razlog: maslinovo ulje za sv. krštenje i sv. potvrdu posvećeno je za vrijeme sv. Mise, obično na Veliki četvrtak, a bolesničko maslinovo ulje samo je blagoslovljeno također za vrijeme iste sv. Mise koju predvodi biskup. I uvijek se traži od svećenikâ da sveta ulja „pomno i dolično" čuvaju kako propisuje crkveni zakon (kan. 847, 2).

Vidljiva je razlika između blagoslovljena i posvećena ulja. Posvećeno se ulje upotrebljava u trima sakramentima koji se primaju samo jednom u životu: krštenje, potvrda i sveti red, jer su s neuništivim pečatom, a bolesničko pomazanje nema toga nerazoriva pečata i zato se može primiti više puta, kada to stvarna potreba zahtijeva. Posvećenim se uljem posvećuju oltari i crkve.

Kao i sve druge, tako je i ovaj sakrament ustanovio Krist Gospodin u vrijeme svoga javnoga djelovanja. Nema, doduše, jednoga mjesta i toč-

nih Isusovih riječi u Evanđelju, kao na primjer pri ustanovi presvete Euharistije, ali je činjenica i biblijska istina da je Gospodin, prolazeći ovim svijetom i čineći dobro, svojim riječima i djelima naznačio sakrament bolesničkoga pomazanja kada je sam liječio i dušu i tijelo svima onima koji su ga to zamolili ili koje su drugi k njemu doveli ili donijeli. Ne samo on osobno, nego je on slao svoje učenike, apostole, koji su „mnoge bolesnike mazali uljem i ozdravljali ih“ (*Mk* 6,13). A sakrament je proglasio sv. Jakov, apostol, predvoditelj Crkve u Jeruzalemu, i to ovim riječima: „Boluje li tko među vama? Neka dozove starješine/prezbitere Crkve! Oni neka mole nad njim, mažući ga uljem u Ime Gospodnje, pa će molitva vjere spasiti nemoćnika; Gospodin će ga podići i, ako je sagriješio, oprostit će mu se“ (*Jak* 5,14–15). Sakrament bolesničkoga pomazanja ne može dijeliti ni đakon ni običan vjernik, nego samo svećenik i biskup.

Ovdje apostol Jakov ističe dva učinka pomazanja bolesnika, a dijele se uz točno propisane liturgijske riječi koje svećenik izgovara prigodom mazanja (kan. 1000,1). Prvo: „Ovim svetim pomazanjem i svojim preblagim milosrđem neka te Gospodin milošću Duha Svetoga pomogne.“ – Bolesnik od-

govori: „Amen.“ Drugi učinak: bolesniku se također opraštaju grijesi ako se za njih kaje: „Neka te slobodna od grijeha spasi i milostivo pridigne“. – „Amen.“ Sakrament koristi duši, a, ako je volja Božja, i zdravlju tijela. A volja je Božja sama mudrost i providnost.

Zajedno s dijeljenjem bolesničkoga pomazanja, onim vjernicima koji se mogu ispovjediti i osjećaju se u milosti Božjoj, Crkva nudi i presvetu Euharistiju kao poputninu u vječnu domovinu.

Zlo je teška stvarnost na ovome svijetu i u životu svakoga čovjeka. I ne razbijaj glavu odakle zlo i za što će zlo. Ne ćeš nikada to pravo razumjeti. Nego bori se i suzbijaj zlo. Kada vidiš da neka kuća ili šuma gori, ne pitaj se tko je šumu ili kuću zapalio, nego gasi što možeš ugasiti. Vatra je zla takva ozbiljna opasnost da je Gospodin Isus, u molitvi Oče naš, dva puta zatražio da molimo Oca nebeskoga da nas On čuva od napasti i Napasnika, odnosno da nas On izbavi od zla i od Zloga. Ali evo, u Božjoj ekonomiji spasenja, nije dosta samo molitva, nego Bog koji želi da se svi ljudi spase, uspostavio je i milosne sakramente da to zlo suzbijaju i uklanjaju. I kao što smo do sada vidjeli kako svakomu zazivu i molbenici Očenaša odgovara jedan od svetih

sakramenata, tako vidimo kako se onomu sedmom zazivu: Ne izbavi nas od zla, odgovara upravo sakrament bolesničkoga pomazanja koje nas i po riječima i mazanjem tijela po rukama i glavi izbavlja od zla i grijeha, uz naše sudjelovanje i kajanje.

Ne zaboravimo da se ničim ne možemo tako uspješno boriti i oduprijeti sili zla i zloga, nikakvim gatkama i čarolijama, nikakvim horoskopima i lažnim proročanstvima, kao s pomoću svetih sakramenata: U sv. krštenju svećenik pita roditelje i kumove: Odričete li se đavla? Jednako biskup u sv. potvrdi pita krštenike - krizmanike: Odričete li se đavla? U svetoj ispovijedi svećenik pokajnika odrješuje od svih spona grijeha i Zloga. Jednako tako u sakramentu bolesničkoga pomazanja.

Umjesto zaključka

Posve sam svjestan da se s raznih stajališta mogu naći primjedbe i pitanja ovakvu razmišljanju i uspoređivanju sedam molbenica Očenaša i sedam svetih sakramenata. Ali onomu koji želi produbljivati ovakvu tematiku sa svetopisamskoga ili svetootačkoga motrišta mogu se otvoriti doista veliki vidici. Ako se sami potrudimo pa nastavimo u tom smislu razmatrati dalje, možda će nam se ukazati i nove spoznaje i jače unutarnje veze: skladan odnos između sedmerostruka broja sakramenata sa sedmerostrukim prošnjama molitve Oče naš. Na svaki se sakrament može više ili manje uspješno primijeniti pojedini zaziv Gospodnje molitve, tako da u Očenašu promatramo sakramente, a u sakramentima molbe Očenaša. Uostalom, Kristov je i Oče naš, Kristovi su i sakramenti!

Pravi kršćani katolici vole svete sakramente, osobito one koji se mogu češće primati: sv. Ispovijed – Otpusti nam duge naše! Presvetu Euharistiju – Kruh naš svagdanji daj nam danas! Sakramenti su krv našega duhovnoga organizma, krv koja raznosi hranu u sve pore ljudskoga bića. Oni se ne mogu

zamisliti bez molitve, bilo onoga koji ih dijeli, bilo onoga koji ih prima. A ima li ljepše molitve od one koju nas je Krist naučio moliti? Kako onda da ne otkrijemo sav Kristov nauk o sakramentima u Kristovoj molitvi kojom se obraćamo Ocu nebeskom! I u sakramentima svu molitvu Oče naš?

Usporedne tablice

I. Molbenice Očenaša i sakramenti

Prošnja Očenaša	**Sakrament**
Izvor: *Matej* 6, 9–13	Inocent III.
Sveti se ime tvoje!	krštenje
Dođi kraljevstvo tvoje!	potvrda
Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji!	sveti Red
Kruh naš svagdanji daj nam danas!	Euharistija
I otpusti nam duge naše kako i mi otpustismo dužnicima svojim!	ispovijed
I ne uvedi nas u napast!	ženidba
Nego izbavi nas od Zloga!	bolesničko pomazanje

II. Deset zapovijedi i deset tjelesnih sustava

Zapovijedi Sinajskoga saveza	Tjelesni sustavi
Nemoj imati drugih bogova osim mene	Živčani sustav
Ne izusti ime Gospodina Boga uzalud	Mišićni sustav
Spomeni se da svetkuješ dan Gospodnji	Koštani sustav
Poštuj oca i majku da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji	Krvni sustav
Ne ubij	Dišni sustav
Ne sagriješi bludno	Reprodukcijski sustav
Ne ukradi	Osjetni organi i koža
Ne reci lažna svjedočanstva	Probavni sustav
Ne poželi tuđega ženidbenoga druga	Sustav s unutarnjim izlučivanjem
Ne poželi nikakve stvari bližnjega svoga	Mokrovodni sustav

Više o tom: Ratko Perić, *Dekalog - Deset moralnih i Deset tjelesnih sustava*, Mostar, 2004.

III. Darovi Duha Svetoga i sedam glavnih grijeha

Darovi Duha Svetoga		**Sedam glavnih grijeha**	
hrvatski	*latinski*	*hrvatski*	*latinski*
Mudrost	sapientia	Oholost	superbia
Umnost	intellectus	Lakomost	avaritia
Znanje	scientia	Bludnost	luxuria
Savjet	consilium	Zavist	invidia
Jakost	fortitudo	Neumjerenost u jelu	gula
Pobožnost	pietas	Srdžba	ira
Strah Božji	timor Dei	Lijenost	pigritia

Više o tom: Ratko Perić, *Nadnaravni darovi i naravni porivi*, Mostar, 2008.

Oče naš na starogrčkom i latinskom

Páter hēmō̃n ho en toîs ūranoîs
Hagiasthḗtō tò ónomá sū
elthátō hē basileía sū
genēthḗtō tò thélēmá sū, hōs en ūranō̃ ̨kaì epì gē̃s
Tòn árton hēmō̃n tòn epiū́sion dòs hēmîn sḗmeron
kaì áphes hēmîn tà opheilḗmata hēmō̃n
hōs kaì hēmeîs aphḗkamen toîs opheilétais hēmō̃n
kaì mḕ eisenénkę̄s hēmās eis peirasmón,
allà rhũsai hēmās apò tũ ponērũ̃. Amḕn.

Pater noster, qui es in cælis,
sanctificetur nomen tuum.
Adveniat regnum tuum;
fiat voluntas tua, sicut in cælo et in terra.
Panem nostrum quotidianum da nobis hodie,
et dimitte nobis debita nostra,
sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.
Et ne nos inducas in tentationem,
sed libera nos a malo. Amen.

Izvori

Biblija, Jeruzalemska i Stvarnosti; *Novi Zavjet*: Bonaventura Duda – Jerko Fućak.
Sv. Toma Akvinski, *O Gospodinovoj molitvi*, s latinskoga preveo i priredio Petar Marija Radelj, Varaždinske Toplice: Tonimir, 2023.
Denzinger-Hünermann, *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, preveo Ljudevit Plačko, Đakovo, 2002.
Katekizam Katoličke Crkve, Zagreb, 2016.
Dokumenti Drugoga vatikanskoga koncila, Zagreb, 2008.

Literatura

William Barclay, „The Disciple's Prayer", u: *The Gospel of Matthew,* vol. 1, Edinburgh, ^{9}1972., str. 197–234.
William Barclay, *The Plain Man looks at the Lord's Prayer,* Glasgow, ^{9}1977.
Salvatore Garofalo, *Il Vangelo del Padre Nostro.* Milano, ^{2}1980. Na hrvatskom *Evanđelje Očenaša*, preveo Ivan Ćubelić, Split, 1989.; (R. P., „Predgovor", str. 5–6).
Adalbert Rebić, *Oče naš. Molitva Gospodnja*, Zagreb, 1995.
Oče naš iz Hrvatske, sabrala i priredila Đurđica Ivanišević, Zagreb, 1996.
Celestin Tomić, *Oče naš*, Split, 2007.
Marko Matić, *Očenaš. Biser Evanđelja*, Zagreb, 2019.
Ratko Perić, „Marko Matić, 'Očenaš' u sklopu biblijsko-teoloških ogleda", u: *Obnovljeni život*, 2/2019., str. 269–274.
Sv. Toma Akvinski, *Suma teologije*, I.–II., 68. pitanje, 3. članak, odgovor; II.–II., 8. pitanje, 1. članak, odgovor; II.–II., 9. pitanje, 2. članak, odgovor; II.–II., 19. pitanje, 9. članak, odgovor i na 1.; II.–II., 45. pitanje, 1. članak, odgovor i na 2.; II.–II., 52. pitanje, 1. članak, odgovor; II.–II., 121. pitanje, 1. članak, odgovor i na 1., 2. i 3.; II.–II., 139. pitanje, 1. članak, odgovor i na 1.

Opis slike na naslovnici

Blaženi Ivan Anđeoski iz Fiesola (1387.–1455., dominikanac Beato Angelico) **Govor na Gori**, freska u sobi 32 na prvom katu samostana sv. Marka u Firenci, 190x198 cm, naslikana godine 1442., nadahnuta je izvješćem o Isusu: „Ugledavši mnoštvo, uziđe na goru. I kad sjede, pristupe Mu učenici. On progovori i stane ih naučavati“ (*Mt* 5,1–2). Govor na Gori (*Mt* 5–7) obuhvaća blaženstva, Novi Zakon, pouke o ćudoređu i molitvi te molbenicu *Oče naš*. U prizoru je očita sličnost s Mojsijem, starim zakonodavcem, koji silazi s Gore. Zato je kamena visoravan jarko osvijetljena, osobito skliska staza prema vrhu desno.

Simbolika je u bojama Isusove odjeće. Crvena, boja krvi, označava Njegovu čovječnost, a plavi ogrtač božanstvo. Isus je prikladno obuven za brdo: nije bos niti ima sandale. To bi mogla biti aluzija na Euharistiju, jer tijekom Prolaska Izraelci nisu smjeli biti bosi, nego „s obućom na nogama“ (*Izl* 12,11).

Slika je spokojna. Okoliš je golo stijenje, bez raslinja. Krist u središtu sjedi na kamenu, malo naviše od apostola. Desna Mu je ruka podignuta u žaru poučavanja. Kao da je uhvaćen trenutak u kojem upozorava: „Vi, dakle, ovako molite: Oče naš…“ (*Mt* 6,9). U lijevoj ruci drži svitak, koji se vjerojatno odnosi na *traditio Legis* (predaju Zakona), kako se vidi u ranoj kršćanskoj ikonografiji.

Svitak označava Kristovo savršeno ispunjenje Zakona, kako je opisano u *Mateju* 5,17–20 i Njegovo učenje o istinskoj pravednosti, glavnoj temi Govora na Gori. Istinska

pravednost nije vanjska, stečena pukim poštovanjem propisa, nego je umjesto toga veća unutarnja pravednost srca na koju ukazuje Zakon, a koja slijedi samo iz kajanja za grijehe, povjerenja u Boga i nasljedovanja Krista.

U zlatokrug oko Isusove glave upisan je križ koji označava Njegovo boštvo, a time i božansku vlast onoga što naučava. Njegova kretnja i svitak podsjećaju na Svevladara uzašla na nebo, Vladara i Sudca svega, te povezuju štovatelja s Nebom. Nekoliko učenika sjedi leđima okrenuto gledatelju, uvlačeći ga tako u događaj; pozivajući da postane sudionik. Svaki učenik pomalo je drukčiji, različit, pokazujući domete Kristova nauka i nuđenje spasenja svima.

Svi učenici osim zadnjega gledaju Krista i pozorno su usredotočeni na pouku. Nema žurbe. Slikar je uvrstio najmanju moguću količinu pojedinosti kako bi neprestance zadržao žarište na Kristu. Tople, jarke boje odjeće učenika i njihov polukružni raspored privlače motriteljevu pozornost i usmjeravaju je prema Kristovu nauku. Likovi se nalaze u izrazito strmom i stjenovitom gorskom krajoliku. Visina Gòre upućuje na nadmoć Božjih zakona nad onima koje su smislili ljudi.

Među apostolima se prepoznaje Juda po crnom oblaku oko glave – dašku tame koji predstavlja zlo. Apostol do njega, dvanaesti po redu, koji jedini gleda gledatelja, na to uzvraća sklapajući ruke na Oče naš.

Freska ima okomitu protočnost u boji, svjetlu i kompoziciji koja zamahuje okom gore-dolje po slici kroz geometrijsko središte, oko Isusovih koljena. Slika traži od gledatelja da očima stalno ide od zemlje k nebu i natrag.

Iz recenzija

Naslov i sadržaj jedinstveni su ne samo na hrvatskom govornom području, nego i u svjetskoj teologiji. Poznato je kako je sv. Augustin potkraj IV. stoljeća povezao prošnje molitve *Oče naš* s blaženstvima, a u XIII. stoljeću sv. Toma Akvinski s darovima Duha Svetoga. Ali nije nam znano da je koji bogoslovac prije napravio i obrazložio usporednicu između sedam prošnja Očenaša i sedam sakramenata koje Crkva naučava i dijeli.

Tridentski je sabor 11. listopada 1551. kao istinu katoličke vjere definirao da je sakrament „znak svete stvari i vidljivi oblik nevidljive (Božje) milosti". Ratko Perić puno je godina predavao sakramentologiju, pa s lakoćom objašnjava čitatelju kako se kroz povijest Crkve došlo do broja sedam svetih sakramenata. Zatim prelazi na novost svoje knjige: u molitvi *Oče naš* naslućuje se svih sedam sakramenata. Pisac ustanovljuje i obrazlaže vezu između svake od sedam prošnji Očenaša i sedam svetih sakramenata.

Iako se uvijek podjeljuju konkretnomu pojedinačnomu vjerniku, osobno, sakramenti su uvijek skupno djelovanje *službitelja*, koji ga dijeli (ili mu kod ženidbe nazoči) u ime Crkve, *primatelja* (krštenika, potvrđenika, pričesnika, pokornika, bolesnika, ređenika; a kod ženidbe ujedno i dijeli i prima), *Boga* koji pravilno raspoloženu vjerniku kroz sakrament daje milost i *zajednice Kristovih vjernika*, koja se, nekad formalno (kum na krštenju i potvrdi, svjedok na

vjenčanju, drugi biskupi na biskupskoj posveti te drugi biskupi i prezbiteri na svećeničkom ređenju), a nekad neformalno pridružuje i u svakom slučaju raduje tomu slavlju.

Skupnu narav sakramenata osobito osvjetljava molitva *Oče naš* u kojoj pojedinac moli u ime Crkve. Zato nastupa s pozicije „mi". Molitelj se uvijek o sebi izražava u prvoj osobi množine: „Oče naš", „kruh naš", „daj nam", „otpusti nam", „duge naše", „mi otpuštamo", „dužnicima našim", „ne uvedi nas", „izbavi nas". Ne da bi sebe uzdigao, nego da bi se učinio karikom u velikom lancu Crkve, onih koje je Gospodin pozvao u Svoju skupštinu. Nikada ja, uvijek mi; nikad moj, uvijek naš; nikad meni, uvijek nama.

Istodobno, ta je molitva vrlo prisna jer se Bogu ne obraća kao gospodaru, ni s Vi, nego sa sinovskom i kćerinskom prisnošću: „koji jesi", „dođi", „budi", „daj", „otpusti", „ne uvedi", „izbavi". Uvijek s Ti: „Ime tvoje", „Kraljevstvo tvoje", „volja tvoja".

Jure Bogdan

Knjiga o sakramentima na temelju molitve *Oče naš*, zajedno s knjigama 'Dekalog' i 'Nadnaravni darovi i naravni porivi' istoga pisca, svojevrsna je trilogija odnosno priručni sažetak kršćanskih sadržaja, kateheza i vrjednota koje imaju utjecaj na čovjekovo ponašanje, duhovnost, vjersku kulturu i ćudoređe.

Kao i druge Biskupove knjige i ova je vrelo za osvježenje i poticaj za produbljenje katoličkih vidika, proši-

renje vjerskoga znanja, uranjanje u same korijene nauka Katoličke Crkve, poniranje u dublji i intimniji odnos s Bogom, istinski udžbenik za stjecanje teološke naobrazbe iz Svetoga Pisma, dogmatike, moralke, ekleziologije, sakramentologije, Božjega Trojstva Osoba u jedinstvu Božanske Naravi… Uz to je pomagalo za meditaciju te svojevrstan „katekizam“ i literatura za spremanje kateheza, propovijedi, razmatranja, predavanja…

Kao da je Isusovih sedam molbenica Očenaša forma svih sedam Njegovih svetih sakramenata: u zazivu *Sveti se Ime Tvoje* čitamo Ime Presvetoga Trojstva u *krštenju*; *Dođi Kraljevstvo Tvoje* podsjeća na Kraljevstvo sa sedam Duhovih darova u *potvrdi*; u molbenici *Budi volja Tvoja* naziremo *red svećenika* koji je, poput Krista velesvećenika, prvi pozvan vršiti volju Božju; *Kruh naš svagdanji* simbol je *Presvete Euharistije*; *Otpusti nam duge naše* upućuje na *sv. ispovijed* u kojoj se raskajanima opraštaju grijesi; *Ne uvedi nas u napast* posebno se odnosi na *ženidbu*, koja je uvijek bila prava životna zamka.

Ovom nas knjigom biskup Ratko jednostavno vodi k Isusu, pokazuje nam put gdje stanuje, pomaže nam da Ga bolje upoznamo, svjedoči o radosnu ozračju koje ispunja srce i dušu nakon što Ga se susretne. Jednostavno pomaže da otkrijemo sav Kristov nauk o sakramentima u Kristovoj molitvi kojom se obraćamo Ocu nebeskom. I u sakramentima svu molitvu *Oče naš*.

Ivan Štironja

Imensko kazalo

Abraham 60
Adam 59
Adonaj 19
Armenci 11
Asmodej 68
Augustin, sv., 9, 42, 84, 90
Barclay, William 36, 37, 81
Beato Angelico 82
Beelzebul 68
Beethoven, Ludwig van, 35
Behemot 68
Belijal 68
Bernard, sv., 10
Bogdan, Jure 85
Ćiril Jeruzalemski, sv., 9
Ćubelić, Ivan 81
Denzinger, Heinrich 11, 81
Dionizije (Pseudo-) Areopagit 9
Đavao 37, 60, 67, 68
Elohim 19
Emanuel 19
Firenca 11, 82
Garofalo, Salvatore 81
Golgota 33, 38
Inocent III., 11, 77
Ivan Anđeoski iz Fiesola, bl., 82
Ivan Krstitelj, sv., 21
Ivanišević, Đurđica 81
Jahve 19
Jakov, sv., 72
Juda Iškariotski 83
Karlo Veliki 24
Krist Kralj 26
Lucifer 68
Lyon 11
Matić, Marko 81
Pavao, sv., 27, 37, 48, 62
Petar Damjanski, sv., 10
Petar Lombard 10
Petar Svačić 24
Plačko, Ljudevit 11, 81
Radbert Paskazijski 10
Radelj, Petar Marija 81
Rebić, Adalbert 81
Satan 68
Simon, magistar, 10
Sotona 60, 67, 68
Stepinac, Alojzije, bl., 90
Šejtan 68
Štironja, Ivan 86
Tertulijan 9
Toma Akvinski, sv., 30, 81, 84, 90
Tomić, Celestin 81
Tomislav, kralj, 24
Trident 11, 84
Vatikan 12, 70
Vladimir 24

Sadržaj

Uvod 5
Broj sakramenata kroz povijest 9
Naslućaj sakramenata u Isusovoj molitvi Oče naš.... 14
Sveti se Ime tvoje – Ime Trojstva u krštenju 16
Dođi Kraljevstvo tvoje – Kraljevstvo Duha u potvrdi 24
Budi volja tvoja – Svećenik vršitelj volje Božje 33
Kruh naš svagdanji – sakrament Euharistije 42
Otpusti nam duge naše – sakrament ispovijedi 50
Ne uvedi nas u napast – sakrament ženidbe 58
Izbavi nas od zla – sakrament bolesničkoga pomazanja 67
Umjesto zaključka 75
Usporedne tablice 77
Oče naš na starogrčkom i latinskom 80
Izvori i literatura 81
Opis slike na naslovnici 82
Iz recenzija 84
Imensko kazalo 87

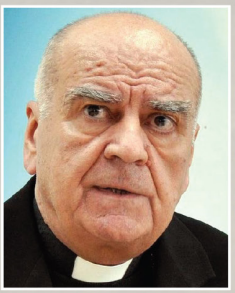

Tumačeći Kristov Govor na gori (*Mt* 5–7) godine 393. hiponski biskup sv. Augustin povezao je prošnje molitve *Oče naš* s blaženstvima, a godine 1255. sv. Toma Akvinski s darovima Duha Svetoga. U ovoj knjižici biskup Ratko Perić povezuje sedam molbenica Očenaša sa sedam sakramenata. Jednostavno, praktično, konkretno, poticajno… stupovi katoličke vjere, prakse, postupanja i obraćanja Bogu čitatelju se stapaju u jednu cjelinu. Stoga je ovo djelo sinteza koja na svjež način učvršćuje ono što, kako i zašto vjernik izgovara i čini. Njime se Kristovu vjerniku koji želi produbiti molitvenu spoznaju, duhovnost i osvjedočenje za Isusa otvaraju neki svetopisamski vidici.

Podrijetlom iz Rotimlje kod Stoca, biskup Ratko Perić na svijet je došao u ratnom progonstvu 2. veljače 1944. u Tuku, župa Rovišće, pokraj Bjelovara, i to kao šesto dijete svojih roditelja. Gimnaziju i filozofiju završio je u Zagrebu, a teologiju u Rimu, gdje je 1969. zaređen za đakona. Za prezbitera Trebinjsko-mrkanske biskupije rukopoložen je u Prisoju kraj Tomislavgrada također 1969., a za biskupa posvećen u Neumu 1992. U Vječnom gradu magistrirao je o Stepincu i doktorirao o poteškoćama naviještanja Evanđelja u svijetu koji u praksi odbacuje Boga. Bio je župnik u Trebinju i rektor Papinskoga hrvatskoga zavoda svetoga Jeronima u Rimu. Predavao je na učilištima u Dubrovniku, Sarajevu, Rimu, Zagrebu i Mostaru. Od 1993. do 2020. bio je mostarsko-duvanjski biskup i apostolski upravitelj Trebinjsko-mrkanske biskupije. Živi u Svećeničkom domu u Mostaru i objavljuje na portalu katoličkih teologa Vjera i djela.

tonimir.hr

9 789533 830155

10, 50 €

vjeraidjela.com